

KINNITATUD
Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsi
üldkoosoleku
27. aprill 2016
otsusega

MAJANDUSAASTA ARUANNE 2015

Ärinimi: Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts
Äriregistri kood: 10341618
Aruandeperiood: 01.01.2015 – 31.12.2015
Aadress: Kanali tee põik 3
Rae küla, Rae vald
Harjumaa 10112
Telefon: +372 625 8230
Faks: +372 625 8200
Elektronpost: eans@eans.ee
Kodulehekülg: www.eans.ee
Põhitegevusala: aeronavigatsiooniteenuste osutamine

Tanel Rautits
Juhatuse esimees

Mati Tarlap
Juhatuse liige

Üllar Salumäe
Juhatuse liige

Sisukord

Sisukord.....	2
Info ettevõtte kohta	3
Tegevusaruanne.....	4
Sissejuhatus.....	4
Olulisemad tegevused ja sündmused	6
Lennuohutus ja kvaliteet	14
Personal.....	16
Tulemuslikkuse kava ja hinnad	17
Majanduslik lisaväärtus	19
Hea ühingujuhtimise tava aruanne.....	20
Raamatupidamise aastaaruanne.....	24
Finantsseisundi aruanne	24
Koondkasumiaruanne	25
Rahavoogude aruanne	26
Omakapitali muutuste aruanne	27
Raamatupidamise aastaaruande lisad.....	28
LISA 1. Aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtted ja hindamisalused.....	28
LISA 2. Raha ja raha ekvivalendid.....	40
LISA 3. Finantsvarade ja -kohustuste õiglase väärtuse hierarhia tasemed vastavalt IFRS 13-le	40
LISA 4. Nõuded ostjate vastu.....	41
LISA 5. Muud nõuded ja ettemaksud	41
LISA 6. Põhivara	42
LISA 7. Võlakohustused.....	43
LISA 8. Võlad töövõtjatele.....	44
LISA 9. Muud lühiajalised kohustused	45
LISA 10. Omakapital	45
LISA 11. Müügitulu põhitegevusest.....	46
LISA 12. Tööjõukulud.....	46
LISA 13. Muud tegevuskulud	47
LISA 14. Tulumaks.....	47
LISA 15. Sihtfinantseerimine.....	48
LISA 16. Rent.....	48
LISA 17. Tehingud seotud osapooltega	49
LISA 18. Finantsriskide juhtimine.....	50
Juhatuse ja nõukogu kinnitus majandusaasta aruandele	53
Sõltumatu vandeaudiitori aruanne	54
Kasumi jaotamise ettepanek	55

Info ettevõtte kohta

Ärinimi:	Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts	
Address:	Kanali tee põik 3 Rae küla, Rae vald Harjumaa 10112	
Asukohamaa:	Eesti Vabariik	
Telefon:	+372 625 8230	
Faks:	+372 625 8200	
Elektronpost:	eans@eans.ee	
Interneti kodulehekülg:	www.eans.ee	
Äriregistri kood:	10341618	
Käibemaksukohuslase registreerimisnumber:	EE100339639	
Põhitegevusala:	Aeronavigatsiooniteenuse osutamine	
Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori kood:	52239 - muud õhutransporti teenindavad tegevusalad	
Majandusaasta:	1. jaanuar – 31. detsember	
Juriidiline vorm:	Aktsiaselts	
Kontserniarvestus:	Ei oma tütar- ja sidusettevõtteid Lennuliiklusteeninduse AS esitab Rahandus- ministeeriumile finantsaruandeid, mis võimaldavad ettevõtte andmete konsolideerimist Eesti riigi kui konsolideeriva üksuse raamatupidamisaruandes	
Juhatus:	Tanel Rautits Mati Tarlap Üllar Salumäe	juhatuse esimees juhatuse liige juhatuse liige
Nõukogu:	Andres Uusma Urmas Klaas Margo Klaasmägi Terje Lillo Peep Peterson Kaupo Raag	nõukogu esimees nõukogu liige nõukogu liige nõukogu liige nõukogu liige nõukogu liige
Auditikomitee:	Kaupo Raag Priit Rifk Andres Uusma	komitee liige komitee liige komitee liige
Omanik:	Eesti Vabariik (100%)	
Aktsiate valitseja:	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	
Audiitor:	Ernst & Young Baltic AS	

Tegevusaruanne

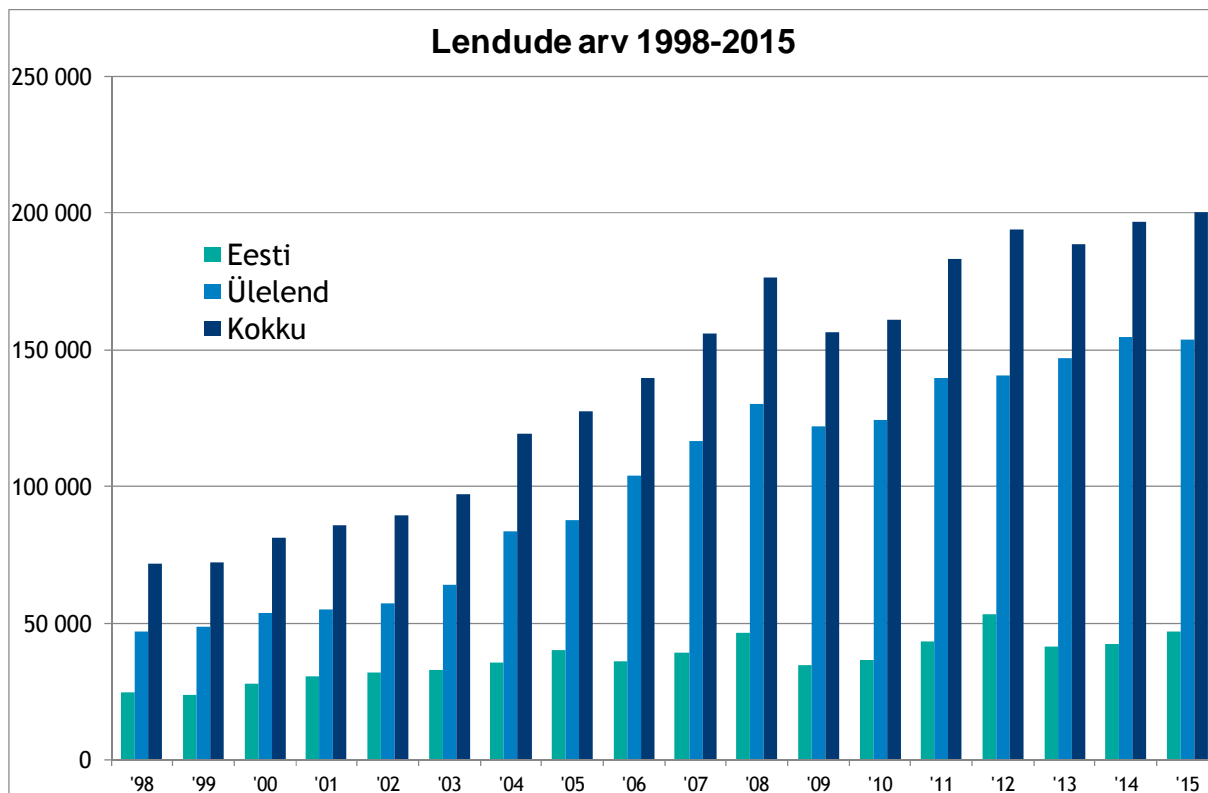
Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts osutab oma klientidele ohutut, kvaliteetset ja keskkonnasõbralikku, rahvusvaheliselt konkurentsivõimelist ning dünaamiliselt arenevat aeronavigatsiooniteenust ning toetab rahvusliku kaitse vajadusi õhuruumi suveräänsuse tagamisel

Sissejuhatus

Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsi (edaspidi: EANS) kõige olulisemaks eesmärgiks on aeronavigatsiooniteenuse osutamine. Selle tagamiseks korraldab juhatus ettevõtte majandustegevust kolme tähtsama huvigrupi peamisi ootusi silmas pidades:

- klientidele on oluline saada kvaliteetset (sh ohutut), sujuvat ja paindlikku aeronavigatsiooniteenust mõistliku hinnaga;
- omanikule on tähtis ettevõtte pikaajaline ja kasumlik toimimine, tagades nõutud omakapitali tootlikkuse;
- personali huvi on saada oma pädevuse hoidmiseks ja kvalifikatsiooni tõstmiseks vajalikku koolitust ning töö eest väarikat tasu.

2015. aasta jooksul osutasime aeronavigatsiooniteenuseid kokku 200 389 lennule, millest oli ülelende 153 707. Kasvas siseriiklike ja Tallinna lennujaamas opereerinud lendude arv – vastavalt 7,9% ja 22,9% võrra. Ülelendude näitaja oli aga negatiivne -0,7%. Meie müügitulu kasvas aastaga 31,6%, ulatudes 26,8 miljoni euron. Ärikulud kasvasid sama ajaga 9,5% ning ulatusid 15,5 miljoni euron. Suurimaks kliendiks on jätkuvalt *Finnair OY*, talle järgnevad *Deutsche Lufthansa AG* ning *British Airways Plc*. Tallinna lennuväljal enim operatsioone teinud rahvuslik lennufirma *Estonian Air* lõpetas tulenevalt Euroopa Komisjoni riigiabi puudutavast otsusest oma tegevuse, kuulutades välja pankroti. Tema kohta üritavad täita nii *SAS*, *AirBaltic* kui ka uus rahvuslik lennuettevõtte *Nordic Aviation Group*.

Ka muus osas oli tegemist sündmusterohke aastaga:

- 30. aprillil käivitus lähenemislennujuhtimise teenuse osutamine Ämari lennuväljale. Teenuse osutamise käivitamise juures olid meile väljakutseks Ämari lennuvälja asukoht, raja suund ja lähedus Tallinna lennuväljale;
- Kevadel 2015 valmis ettevõtte arengukava aastateks 2015-2019, mis annab ülevaate EANS-i arengusuundadest;
- 2015. aasta mais alustati uue ühtse visuaalse identiteedi väljatöötamist koostöös Velvet OÜ-ga. Siiani oli meil puudunud ühtne stiil ja reeglid, kuidas logo ja infokandjaid kasutatakse ja millistena me oma töötajatele, klientidele ja koostööpartneritele välja paistame. Brändi uuendamise soov tulenes vajadusest ajaga kaasas käia, uus visuaalne identiteet kajastab ettevõtte rahvusvahelist ja innovatiivset mõõdet ja kindlustab samas usaldusväärse ettevõtte kuvandit. Muuhulgas on uuendatud meie logo, millel kasutame ettevõtte inglisekeelse nimetuse lühendit EANS, mis leiab läbivalt kasutust ka käesolevas aastaaruandes. Uuele brändile üleminek algas 2016. aastavahetusega;
- 2015. aastal viidi läbi ka värbamine ja koolitus uute lennujuhtide leidmiseks. Vajadused on aegamööda kasvanud ja pealekasv läbi Eesti Lennuakadeemia ei ole olnud piisav. Lennujuhi kandidaatide valikul kasutati Saksamaa kolleegide abi ja hilisem baaskoolitus viidi läbi Soome kolleegide juures;
- Ohutusjuhtumite analüüsimiseks ja parendusettepanekute tegemiseks lisandusid lennujuhtimisosakonna ohutusjuhtumite uurimise grupile analoogsed meeskonnad ka sidetehnika ja lennuinfo osakondadesse. Hakati

koostama *Just Culture* (õiglase suhtumise kultuur) voldikut, mille eesmärgiks on tutvustada *Just Culture* töökultuuri põhimõtteid, selle vajalikkust ja ulatust. Seda tööd toetas omalt poolt 1. oktoobril 2015 Euroopa Komisjoni ja Euroopa lennunduse töötajate esindusorganisatsioonide poolt allkirjastatud *Just Culture* deklaratsioon;

- Lennuvoogude sujuvama kulgemise, lennuohutuse, õhuruumi läbilaskevõime ja lennujuhtimise efektiivsuse parandamisele suunatud Põhja-Euroopa funktsionaalsete õhuruumiosade koostöös käivitatud *NEFRA* projekt tõi 12. novembril kasutajateni esimese etapi kuue riigi ühisest, Põhja-Euroopa vabalt valitavate marsruutidega õhuruumi st. juba 2015. aasta alguses saavutati kokkulepe projekti laiendamiseks ülejäänud Põhja-Euroopasse. Projektiga liituvad Inglismaa, Iirimaa ja Island ning edasisi arenguid alates 2016. aastast käsitletakse tegevusi *Borealise* vabamarsruudi õhuruumi projektina.

See loetelu ei ole lõplik ja paljud huvitavad uudisprojektid ja ettevõtmised on siin mainimata. Aktsiaseltsi elu on komplitseeritumaks muutnud nii militaarlennunduse kiire areng kui ka droonilennunduse märgatav ja hüppeline kasv.

Olulisemad tegevused ja sündmused

Trassivaba õhuruumi (*FRA*) juurutamine Põhja-Euroopas (*NEFRA* projekt)

12. novembril 2015 rakendusid Põhja-Euroopa funktsionaalses õhuruumiblokis (*NEFAB*) suured õhuruumi struktuuri ja lennujuhtimissüsteemi muudatused, mis pakuvad Eesti, Soome, Läti ja Norra õhuruumi kasutajatele suuremat paindlikkust ja efektiivseid operatsioonilisi võimalusi.

See on reaalne näide pühendumisest Euroopa Ühtse Taeva eesmärkidele, mis loob Euroopasse vähem fragmenteeritud õhuruumi.

Põhja-Euroopa funktsionaalses õhuruumiosas rakendati vabamarsruudi õhuruum: edumeelne lahendus, mis võimaldab operaatoritel planeerida ja lennata mööda nende soovitud marsruute, võttes arvesse erinevaid faktoreid, sh muutujaid nagu ilm, püsivad tuuled, lühimad marsruudid, teenuse hind ja militaar-tegevus. Selle tulemusena väheneb õhusõidukite poolt tarbitav kütusekogus, mis annab märkimisväärset kokkuhoidu nii kuludes kui keskkonnamõjus.

Projekti rakendamise ühe osana võeti kasutusele *EUROCONTROL*-i poolt väljatöötatud tarkvaraline lahendus (*LARA*) paindliku õhuruumikorralduse tagamiseks ning töötati välja riiklik õhuruumikorralduse käsiraamat.

Vabamarsruudi õhuruumi kontseptsiooni arendatakse edasi ja 2016 aasta suveks, teises juurutamise etapis kõrvaldatakse piirid *NEFAB EAST* (Soome, Eesti ja Läti) ja Taani-Rootsi *FAB* vabamarsruudialade vahelt. *NEFAB WEST* e Norra liitub piirideta vabamarsruudialaga 2016. aasta lõpuks. Õhuruumi kasutaja seisukohalt on terve

tekkinud ala käsitletav ühe katkematu vabamarsruudi alana. Sellele lisaks moodustatakse vabamarsruudi ala ka *Bodø Oceanic* piirkonnas 2016. aasta suvel sõltuvalt Rahvusvahelise Tsiviilennundusorganisatsiooni ICAO ametlikust heakskiidust.

See on lähiaastatel hüppelauaks olulistele muudatustele Põhja-Euroopa õhuruumi kujunduses, kui *DK/SE* ja *NEFAB* ühendavad oma vabamarsruudi alad Ühendkuningriikide-lirimaa ja Islandi aladega. 2021. aastaks moodustub katkematu vabamarsruudi õhuruum üle 9 riigi Põhja-Euroopas.

Sidetehnilise toe osutamine

Lendude korraldamine on tänapäeval mõeldamatu spetsiaalsete tehniliste vahendite olemasoluta. Lennunduses kasutatavatele tehnilistele (side-, navigatsiooni-, seire- ja andmetöötlus-) süsteemidele esitatakse väga rangeid nõudmisi, mis on kirjeldatud ICAO poolt. Põhinõueteks on tehnilise toe kõrge kättesaadavus, seisundi katkematu jälgimine, tegevuste salvestamine, informatsiooni varundamine ning informatsiooni kõrge turvalisuse tagamine. Kvaliteetne tehniline tugi baseerub sertifitseeritud side-, navigatsiooni- ja seireteenindusel, mida osutab *EUROCONTROL*-i ohutusnõuetele (*ESARR 5*) vastavaid pädevusi omav tehniline personal.

Tehnilise toe arendamine lähiaastatel toimub paljuski lähtudes Euroopa Liidu rakenduseeskirjadest (*IR*) ja Ühtse Euroopa taeva ala lennuliikluse korraldamise süsteemi projekti (*SESAR*) rakenduse programmi (*DP*) eesmärkidest.

Infrastruktuuri tehtavad investeeringud on suunatud:

- taristu uuendamisele;
- uute tehnoloogiate rakendamisele;
- *NEFAB* koostöö ja tehnilise teenuse harmoniseerimisele;
- ohutuse ning süsteemide ja andmete turvalisuse suurendamisele;
- äriprotsesside efektiivsemaks muutmisele.

Tehnilise toe taseme tõstmiseks lähevad aastatel 2015–2017 suurimad investeeringud lennujuhtimissüsteemidesse ja seireahela uuendamisse. Palju aega panustatakse mitmete tarkvaraliste keskkondade (näiteks arendus- ja muudatuste haldamine, varade ja raportite haldamine) rakendamiseks ja ettevõtte juhtimissüsteemide omavaheliseks integreerimiseks. Sellega luuakse uued võimalused informatsiooni efektiivsemaks kasutamiseks ning tugitegevuste tõhusamaks planeerimiseks.

EANS on võtnud eesmärgiks muuta seireteenus senisest veelgi täpsemaks ning pakkuda oma klientidele tehniliselt kvaliteetsemat teenust: 2015 võeti vastu üle-eestiline multilateraalne seiresüsteem (*WAM*) ja seostuva üldsaaataga automaatse sõltuva seire (*ADS-B*) taristu, andmete töötlus toimub *ARTAS* trækkeris. Lisaks omalahendustele tehakse koostööd Õhuväega primaarradari informatsiooni saamiseks Tallinna lennujuhtimiskeskusse. Uuendatud seireteenus antakse kasutusse 2016. aasta suvel ja see peab vastama *SPI* rakendusmääruses (Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1207/2011, 22. november 2011, milles

sätetatakse ühtse Euroopa taeva seire toimivuse ja koostalitlusvõime nõuded) esitatud nõuetele.

2015. aastal uuendati täielikult raadiosidevõrk, nüüd on olemas nii *VoIP* kui ka 8,33 *KHz* kanali laiuse võimekus. Uuendatud raadiosidevõrk vastab rakendusmääruses (Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1079/2012, 16. november 2012, millega kehtestatakse ühtses Euroopa taevas kasutatavad kõneside kanalisammud) esitatud nõuetele. Muudatusi tehti hangitud raadiovõrgu retranslaatorite paigutuses, tänu millele õnnestus suurendada raadioside katteala piirialadel võrreldes senise arhitektuuriga. Projekti raames paigaldatud reserv sidekommuteerimise süsteem on oma eelkäijast tunduvalt multifunktsionaalsem, mis teeb selle võrdväärseks põhisüsteemiga ehk tagab teenusekasutajale katkematult ühtlase kvaliteedi ka reservsüsteemile ülemineku korral.

2015. aastal astus Lennuliiklusteeninduse AS *PENS* (*Pan European Network Service*) liikmeks ja laiendas andmevahetusvõrgu kasutust *OLDI* teadete vahetamiseks. Tähelepanelikult jälgitakse *newPENS* spetsifitseerimist ja hanke ettevalmistamist.

Tänapäevaste lennujuhtimissüsteemide baseerumine laivõrkude andmevahetusel on kutsunud esile vajaduse tõsisemalt tegeleda küberturvalisuse suurendamisega. 2015. aastal alustati ja 2016. aastal jätkatakse kaitsemeetmete ja juhenddokumentide väljatöötamist ja seda nii ettevõttesiseselt kui ka koostöös *NEFAB*-i teenuseosutajatega.

Lennuinfoteenindus: *Aeronautical Information Management (AIM)*

EANS-i lennuinfo osakond vastutab ohutuks, regulaarseks ja efektiivseks, rahvusvaheliseks ning siseriiklikuks lennuliikluseks vajaliku info (aeronavigatsiooniteabe ja -andmete) kogumise ja edastamise eest kogu Eesti territooriumi ja Tallinna lennuinfo piirkonnas avamere kohal oleva õhuruumi kohta.

Lennuinfo kodulehel <https://aim.eans.ee> avaldatakse uusim lennundusteabealane informatsioon. 2015. aasta oli muudatuste aasta, millega seoses uuendati elektroonilist lennundusteabe kogumikku eAIP-i 14-l korral, kusjuures info maht kasvas 23%. Samuti uuenes *VFR* kogumik sh kõik avaldatud kaardid ning *VFR* kaart.

2015. aastal võttis Ämari lennubaas koostöös lennuinfo osakonnaga kasutusele lennuinfo talituse ühe põhisüsteemi - lennuplaanide töötlemise ja edastamise ning lennueelse ettevalmistuse süsteemi *CADAS ATS*. Koolitusala koostöö ja infopäevad Ämari *AIS*-ga on muutunud heaks tavaks. Klientide toetamiseks on loodud lennuinfo talituses lennuplaanide tugi *Helpdesk* positsiooni näol.

EANS lennuinfo osakonna projektid toetavad üleminekut aeronavigatsiooniteabe teeninduselt aeronavigatsiooniteabe korraldusele, mis tähendab üleminekut tootepõhiselt teenuselt aeronavigatsiooniteabe haldamisele, digitaalse andmevahetuse teel teiste maailma riikidega. Arendused hõlmavad üleminekut digitaalsele *NOTAM*-ile, digitaalse otseside kasutamist andmete edastamisel ja lennuprotseduuride disainimise süsteemi sidumist ühtse olemasoleva andmebaasiga.

2015. aastal alustati uue lennuprotseduuride disainimise süsteemi hankega, mis võimaldaks disainida kõiki nõutavaid lennuprotseduure. Valituks osutus *IDS*-i süsteem *FPDAM* ning laiendamaks kaartide koostamise võimekust lisandus *Aerochart* ning *ICE* süsteemid, andmebaas ning *ADQ* töövoogude süsteem *PLX*. Lennunduskaartide disainimise süsteem võeti kasutusele alates jaanuarist 2016. Plaanis on töövoogude süsteem võtta kasutusele aprillis.

Taotlesime ka lennuprotseduuride koostaja sertifikaati, mis väljastati Eesti Lennuameti poolt lennuinfo osakonna lennunduskaartide grupile 2016. aasta veebruaris.

Lennujuhtimine Tartus Ülenurme lennuväljal

Lennuväljade osakonna lennujuhid osutavad lennujuhtimis-, lennuinfo- ja häireteenust Tartu lennuväljal asuvas ühendatud lähi- ja lähenemislennujuhtimise üksuses. Koostöös Tartu lennujaamaga on selle üksuse eesmärgiks kvaliteetse, ohutu ja sujuva teenuse osutamine Tartu lennuväljal ja seda ümbritsevas õhuruumis.

Koostöös AS Tallinna Lennujaamaga on uuendanud lennuprotseduure ning võetud kasutusele (Eestis esimesed) satelliitnavigatsioonipõhised täppisnavigeerimisega (*RNAV-GNSS*) lähenemisprotseduurid. 2015 aastal lõppes projekt Tartu õhuruumi muutmise ja satelliitnavigatsioonil põhinevate standardsete saabumis- ja väljumismarsruutide (*STAR, SID*) kasutuselevõtuga.

Aasta 2016 kevadel saab Tartu lennujuhtimisüksus varustatud *ATIS*-süsteemiga, mis võimaldab operatiivse info edastuse lennuväljal valitsevate tingimuste kohta, paraneb infoteenuse kvaliteet ja kättesaadavus.

2016. aastal saab üksus enda kasutusse seirepildi, mis võimaldab hakata kasutama radarlennujuhtimist lähenemislennujuhtimiseks. Tänu sellele suureneb osutatava aeronavigatsioonilise teenuse ohutuse tase ja õhuruumi läbilaskevõime.

Tartu lennujuhid on kaasatud ka ettevõtte arendustegevusse, osaledes kaugjuhtimistorni (*R-TWR*) arendamise projektis.

Tsiviil-sõjaline koostöö - Ämari lennubaasi lennujuhtimise arendamine

Ämari projekt, mille eesmärgiks on lähi- ja lähenemislennu juhtimisteenuse osutamise võimekuse loomine ning koostööprotseduuride ja Ämari õhuruumi kontseptsiooni väljatöötamine, käivitati aastal 2014. Projektitöö käigus vaadati üle Tallinna lennuvälja terminaliala õhuruumi struktuur ja loodi Ämari lähiala (*CTR*), töötati välja lähi- ja lähenemislennujuhtimisteenus ja lennujuhtimisprotseduurid, tehti ohutusalaseid hinnanguid teenusele ja koolitati personali.

30.04.2015.a käivitus Ämari lennuvälja lähenemisalas EANS-i poolt lähenemislennujuhtimisteenus tsiviil- ja militaarõhusõidukitele.

Projekti raames rakendati 3NM (meremiili) vähendatud hajutusmiinimum Tallinna lennuvälja terminalialas, mis suurendab oluliselt sektori läbilaskevõimet. Samuti

rakendati Tallinna terminaliala sektoriseerimine (*ARR/DIR*), et vähendada Ämari projektiga kaasnenud töökoormust *APP* tööpositsioonidel.

Kliendid

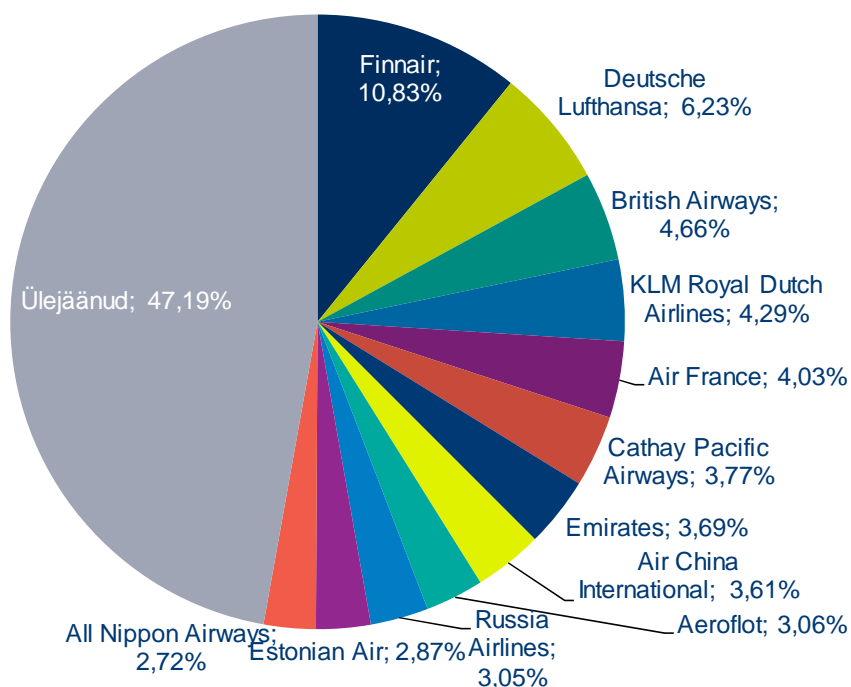
Meie klientideks on kõik Eesti territooriumi ja Tallinna lennuinfoiirkonnas avamere kohal oleva õhuruumi kasutajad, kes vajavad aeronavigatsioonilist informatsiooni ja/või lennuliikluse juhtimise teenust.

Lennundus on keerukas ja rangelt reguleeritud valdkond, mistõttu on siin tegutsevad ettevõtted, sealhulgas operaatorid, seadnud kõrged standardid endale ja nõuavad sama taset ka oma partneritelt. Meie eesmärk on nende ootustele vastata ja tagasisidet arvestades usume, et oleme õigel teel.

Peamisteks meie teenuse kasutajateks on lennufirmad ehk lennuoperaatorid, kelle õhusõidukid kasutavad sihtkohana Eesti lennuvälju või läbivad Eesti õhuruumi, lisaks neile on aga veel erinevaid huvitava tegevusalaga kliente. Teenuse kõrge kvaliteet ja kättesaadavus on võrdset garantiid neile kõigile.

Meie kliendid on meile väga olulised – see on põhimõte, mille poole püüdleme igal sammul. Kutsume oma kliente dialoogile ja koostööle, kujundame oma teenust kliendisõbralikumaks nii kiiresti ja paindlikult, kui regulatsioonide rohkuses vähegi võimalik ning oma arendustes lähtume klientide huvidest.

Klientide osakaal müügitulus

Meil on omalt poolt võimalik anda oma panus ja me püüame selle poole, et Eesti muutuks maailma lennufirmadele sihtkohana ja võimaliku osana nende marsruudist

üle Euroopa lendamisel veel atraktiivsemaks. Me saame sellist eesmärki täita ainult koostöös erinevate lennunduse osapoolte, sh Eesti lennuväljadega ja meie klientidega. Selleks tutvustame neile meie pakutavaid võimalusi ning planeerime oma arendustegevusi nende vajadustele vastavalt.

Kliendisuhete juhtimine on seoses mahukate arendusvajaduste ja kulude kontrolli all hoidmisega muutumas aina olulisemaks, sest ainult läbi selle saame me teada, kes on meie kliendid ja mis on neile oluline.

Igal aastal korraldame kohalikele klientidele meie tegevusi ja arenguplaane tutvustava kliendipäeva, mis toob enamasti kokku huvilisi igast lennundusvaldkonnast üle Eesti ja annab meile läbi vahetu suhtlemise väärtuslikku teavet klientide vajaduste ja arengute kohta. 2015. aasta kliendipäeval käsitletud teemad andsid lisaks tavapärasele lennujuhtimise ja lennuohutuse infole ülevaate ka uute lennujuhtimisprotseduuride rakendumisest Tallinnas ja Tartus, „roheliste lähenemiste“ kasutamisest, militaarkoostööst ja militaarlennutegevuse mõjust tsiviillendude teenindamisele ning meie tegevuse väga olulisest, aga mitte nii silmatorkavast poolest – tehnoloogilise infrastruktuuri muudatustest.

Uus visuaalne identiteet - EANS

2016. aasta algas meie jaoks suure ja olulise muudatusega, otsustasime muuta oma ettevõtte visuaalset identiteeti. Senini kasutusel olnud logo oli meiega olnud ettevõtte algusaegadest saati, ettevõttena oleme aga selle aja jooksul palju muutunud. Uus visuaalne identiteet kajastab ühest küljest ettevõtte rahvusvahelist ja innovatiivset mõõdet ja samas soovisime uue imago loomisega veelgi enam kindlustada usaldusväärse ettevõtte kuvandit.

Ettevõtte uus logo koosneb ettevõtte inglisekeelse nime (*Estonian Air Navigation Services*) lühendist EANS ja lennuki kondensatsioonijäljest. **Logo sümboliseerib õnnestunud ja turvalist ülelendu, väljalendu ja kojulendu.**

Panustamine ühiskonda

Olles ise edukas, on võimalik jagada oma rahalisi võimalusi mitmesuguste projektide korraldamiseks ja elluviimiseks.

- Soovime kaasa aidata Eesti lennundusharidusele ja seda edendada, seega oleme ettevõtetstipendiumitega järjepidevalt toetanud üliõpilaste õpinguid läbi Tartu Kultuurkapitali poolt hallatava Eesti Lennuakadeemia toetusfondi;

- Motiveerimaks Tallinna Tehnikaülikooli infotehnoloogia teaduskonna automaatikainstituudi magistriõppe üliõpilasi on EANS toetanud neist edukamaid täiendava stipendiumiga;
- Läbi aastate oleme rahaliselt toetanud SA Tartu Lennundusmuuseumi Eesti Lennunduspäevade ja MTÜ Eesti Langevarjklubi Parasummeri korraldamisel.

Ettevõtte nõukogu jaotab sponsorluseks ettenähtud vahendeid taotlejatele vastavalt selleks välja töötatud korrale.

Oleme osa ühinevast Euroopast

Möödunud aasta jooksul töötas EANS Euroopa Komisjoni poolt initsieeritud „Ühtse Euroopa taeva“ projekti eesmärgi nimel, et luua üks ja ühtne Euroopa õhuruum tänase, rahvuslikest riigipiiridest lähtuva õhuruumikorralduse asemel, mis hõlbustaks lennujuhtimise efektiivsust tervikuna:

- lennuliiklusvoogude sujuvamat kulgemist,
- suurendades seeläbi nii üldist lennuohutust,
- õhuruumi läbilaskevõimet.

28. märtsil 2011 võttis Euroopa Komisjon vastu nn valge paberi ehk Euroopa uuendatud transpordistrateegia aastani 2050. Selle kohaselt tuleb aastaks 2020 täielikult ajakohastada Euroopa lennuliikluse juhtimissüsteem Ühtse Euroopa taeva kasutamiseks, mis muuhulgas lubab lühemaid ja ohutumaid lennureise ja suuremat läbilaskevõimet. 2020. aastaks tuleb luua 28 riiki ja üht miljardit elanikku hõlmav Euroopa ühine lennunduspiirkond. EANS-i jaoks tähendab see täna ja homme järjest tihedamat osalemist Põhja-Euroopa koostöös, *SESAR* projektis ja funktsionaalsete õhuruumiosade loomisel. EANS-i planeeritud projektid peavad tervikuna tagama Eesti lennuliikluse korraldamise süsteemi integreerituse Euroopa lennuliikluse juhtimissüsteemiga.

SESAR - arengust rakendamiseni

2015. aasta algusest algas *SESAR* programmi reaalne kasutuselevõtt, kui Euroopa komisjon määras kasutuselevõtu halduri (*DM – Deployment Manager*). Halduriks on lennujuhtimise teenuse osutajate, lennuväljade ja lennufirmade liit, mille peamiseks ülesandeks on *SESAR* programmi arengute sünkroonne rakendamine ja Euroopa komisjoni poolt sellele eraldatud rahastamise haldamine.

SESAR rakendusprogrammi väljatöötamiseks korraldas *DM* huvigruppide konsultatsiooniprotsessi, et tagada nende panus ja pühendumus. Konsultatsiooniprotsessis osales juhtivkomitee ja viis temaatilist gruppi. EANS osales juhtimiskomitees *NEFAB* ühenduse teenuseosutajate esindajana. Aasta töötulemuseks oli kooskõlastatud ja Euroopa Komisjoni poolt kinnitatud rakendusprogramm „*Deployment Programme, 2015*“. Programm sätestab nõudeid kõikidele huvigruppidele sh aeronavigatsiooniteenuse osutajatele uute lennuliikluse korraldamise funktsionaalsuste rakendamiseks ja ajakava investeeringute planeerimiseks. Oma kirjas EANS-i tegevjuhile soovitas *Deployment Manager* üle kahekümne projekti, mida tuleks rakendada ajavahemikus 2015-2020. Neist valiti

juba välja ja käivitati „ASM LARA tool Implementation“ ja „Free Route Airspace Implementation“ projektid.

Borealis koostöö

2015. aastal keskendus Põhjamaade aeronavigatsiooniteenuse osutajate liit *Borealis* vabalt planeerivate marsruutidega õhuruumi (*FRA*) loomisele, mis baseerus Põhja-Euroopa vabamarsruudi õhuruumi *NEFRA* ideoloogial ja põhimõtetel ning muutis *NEFRA* 2.faaasi plaanitud arendustegevused *Borealis FRA* projekti osaks. *NEFAB*-iga ja *DK/SE FAB*-iga liituvad Iirimaa/UK funktsionaalsed õhuruumiosad. *NEFRA* programmi elluviimiseks loodi juhtimisstruktuur, st juhtivkomitee, kes teostab programmi üldjuhtimist ning temaatilised grupid, kes töötavad välja dokumente, modelleerivad õhuruumi ja mängivad läbi simulatsioone, annavad ohutuslaseid hinnanguid ja kavandavad rakenduskavasid. *FRA* rakendamine *Borealise* alas toimub seitsmeetapiliselt:

1. *FRA* laiendamine *Shannon* juhtimisalale (*CTA*) kuni lennutasandini *FL75*;
2. *FRA* väljuvate/saabuvate lendudele *Reykjavik FIR*-s läbi *Bodø* või *Norway FIR*;
3. *FRA* väljuvate/saabuvate lendudele *Reykjavik FIR*-s läbi *Scottish FIR*;
4. *FRA* rakendamine *Scottish FIR* sektorites;
5. *FRA* transiitlendudele *Bodø*, *Norway* ja *Scottish FIR*-s;
6. Täielik *FRA* rakendamine *Scottish FIR*-s ja *London FIR*-i osades;
7. Täielik *FRA* rakendamine *London FIR*-s.

Borealis FRA programm on planeeritud lõppema aastal 2021.

Vabalt planeeritavate marsruutidega õhuruumi juurutamist finantseeritakse lisaks omavahenditele Euroopa Liidu Innovatsiooni ja Võrkude Rakendusameti (*Innovation and Networks Executive Agency – INEA*) kaudu.

Kaugjuhtimistorni kontseptsiooni arendamine

Remote TWR ehk „kaugtorn“ on lähilennujuhtimise teenuse pakkumise kontseptsioon, kus kogu vajaminev visuaalne informatsioon kuvatakse lennujuhile ekraanide vahendusel – see tähendab: lennujuhi töökoht ei pea enam asuma teenust vajava lennuvälja vahetus läheduses.

Selline lähenemine võimaldab samaaegselt juhtida lende mitmel lennuväljal ja omakorda kuluefektiivsemalt pakkuda kõrge kvaliteediga ohutut teenust.

2015. aastal algatatud projekti raames töötatakse välja kaugtorni prototüüp, mida katsetakse Tartu lennuväljal. Prototüüp valmib plaanide kohaselt 2017. aasta alguseks, peale mida liigutakse edasi kontseptsiooni sertifitseerimise ning seejärel juurutamise faasi. Kaugtorni vahendusel plaanib EANS hakata pakkuma lennujuhtimisteenust vähemalt kolmel Eesti väikelennuväljal.

Tallinna lennuvälja ja lennuraja rekonstrueerimine

2014. aasta lõpus käivitus Tallinna Lennujaam AS-i projekt „Tallinna Lennujaama lennuliiklusala arendusprojekt 2015–2020“, mille eesmärgiks on tõhustada lennuvälja

keskkonnasäästlikku ja efektiivset käitamist, tõsta lennuohutust ning vähendada lennuvälja infrastruktuuri ebasoodsat mõju keskkonnale.

Selle projektiga seoses peab EANS olema valmis rekonstrueerimise käigus oma süsteemide õigeaegseks uuendamiseks ja ümberpaigutamiseks ning kohandama protseduure operatiivselt vastavalt ehituse käigule.

Infrastruktuur osas on vajalik ajavahemikus 2016-2017 Tallinna lennuvälja lennujuhtimissüsteemi tarkvara uuendamine, lennuvälja seiresüsteemi *MLAT* sensorite asukohtade muutus ja lisandumine ning maaliiklusradari katteala laiendamine lennuraja idapoolses osas.

Lennuohutus ja kvaliteet

Hästi toimiva lennuliikluse võtmesõnaks on lennuohutus, mille läbi tagatakse sujuv ja ohutu lennuliiklus, vähendades riski õhusõidukite omavaheliseks kokkupõrkeks ja õhusõiduki kokkupõrkeks maapinnaga.

Lennuohutusega oleme süsteemselt tegelenud juba üle 18 aasta ning alates aastast 2006 on meie lennuohutusjuhtimissüsteem viidud vastavusse *EUROCONTROL* ohutusnõuetega (*ESARR 3*).

Pöörame ettevõttes rohkelt tähelepanu olemasolevate ohtude/riskide väljaselgitamisele, nende ennetamiseks vajalike meetmete väljatöötamisele ja kasutuselevõtule ning süstemaatilisele järelevalvele, Seda selleks, et õigeaegselt tuvastada võimalikke kitsaskohti kasutusel olevates protseduurides, meetodikates, tehnilistes süsteemides ja mujal, mis võiksid reaalse ohusituatsiooni korral määravaks saada.

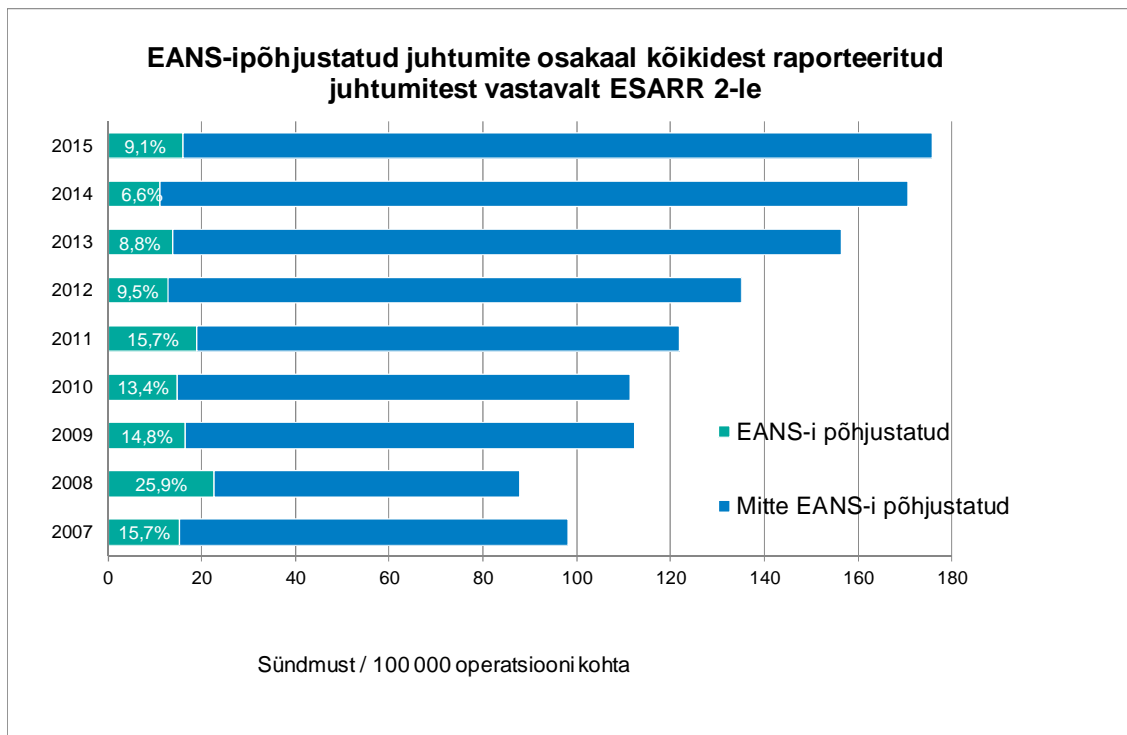
2015. aastal esitati EANS-is erinevate toimunud ohutussündmuste kohta 352 ettekannet, mis on 4,8% rohkem kui 2014. aastal. See näitab ettevõttes kasutatava ohutusalastest sündmustest teavitamise süsteemi toimimist heal tasemel, mida kinnitas ka 2015. aasta lõpus läbi viidud uuring sidetehnika, lennujuhtimis- ja lennuväljade osakonnas. Uuringu eesmärgiks oli hinnata töötajate teadlikkust ja harjumusi seoses ohutusalastest juhtumitest/riketest/seisakutest teavitamisega. Uuringust selgus, et selles osalenud töötajad saavad vabalt teavitada juhtumitest isegi siis, kui see toob esile nende enda eksimuse – mis on hästi toimiva ohutusjuhtimissüsteemi aluseks. Ohutusjuhtumite haldamise ja uurimise meetodika ühtlustamiseks moodustasime lisaks olemasolevale lennujuhtimisosakonna ohutusmeeskonnale, 2015. aastal vastava meeskonna ka sidetehnika ning 2016. aastal lennuinfo osakonda.

Vastavalt hädaolukorra seadusele on aeronavigatsiooni teenus elutähtis teenus. EANS-ile on väga oluline protsesside järjepideva toimimise suutlikkus ja taastamise võime pärast katkestust ehk toimepidevus. 2014. aasta lõpus viidi läbi uus EANS-i toimepidevuse riskianalüüsi, mille järgselt koostati põhjalik toimepidevusplaan. Toimepidevusplaani eesmärk on koondada ühte dokumenti viited kehtestatud

korrale, juhenditele ja protseduuridele ning anda selgitusi kuidas võimalike hädaolukordi lahendada, et aidata:

- ennetada elutähtsa teenuse katkestusi;
- leevendada katkestuse tagajärgi;
- kiirendada elutähtsa teenuse taastamist.

EANS teeb julgestus- ja küberturvalisuse alast koostööd nii Eesti siseste kui ka väliste koostööpartneritega, osaleb valdkonnaga seotud töögruppides ning õppustel.

Kvaliteedijuhtimissüsteemi järelevalve

Et vastata rahvusvaheliste nõuetele ning paremini tõendada EANS teenuse usaldusväärsust, alustati meie ettevõttes kvaliteedijuhtimissüsteemi juurutamist 2002. aastal lennuinfo osakonnast, samal aastal viidi läbi ISO 9001:2000 standardi nõuetele vastav sertifitseerimine. 2004. aastast laiendati kvaliteedijuhtimissüsteemi sidetehnika-, 2005. aastast lennujuhtimis- ja 2008. aastast ka arendusosakonna tegevustesse.

EANS-i kvaliteedijuhtimissüsteem ühildab kõiki ettevõtte juhtimissüsteeme ühtsete reeglite alusel: ohutus, julgestus, kliendisuhted, töökeskkond, kommunikatsioon jne

2009. aasta suvest on EANS-i juhtimissüsteem sertifitseeritud *Bureau Veritas* poolt vastavalt ISO 9001:2008 standardiga kehtestatud nõuetele ja see hõlmab aeronavigatsiooniteeninduse – lennuliiklus-, side-, navigatsiooni-, seireteeninduse – ja aeronavigatsioonilise teabe teeninduse osutamist. 2014. a toimus resertifitseerimise audit, mille kohaselt vastab meie ettevõtte juhtimissüsteem jätkuvalt standardile ISO 9001:2008 ja meile väljastati sertifikaat kolmeks aastaks, mille käigus teostatakse järelevalveauditiit kord aastas.

Korraliselt teostatakse järelevalvet ka Lennuameti poolt, kes kontrollib meie vastavust regulaarse aeronavigatsiooniteenuse osutaja nõuetele.

Personal

Pakume oma inimestele kaasaegseid töötingimusi ning suurepäraseid võimalusi enese arendamiseks ja eneseteostuseks.

Meie ettevõtte kasvab jõudsalt, sest tahame tegutseda aina paremini: ületundideta tööajaga, samas valmisolekuga liikluse kasvuks ning pidevalt suureneva panusega arendusprojektidesse ja lennuohutuse valdkonda.

2016. aasta 1. jaanuari seisuga töötas meil 189 töötajat. Töötajate arv on stabiilselt kasvanud alates 2002. aastast ja näitab endiselt kasvutrendi – viimase aastaga kasvas töötajate arv 7,4%. 2015. aastal kasvas eelkõige lennujuhtide arv, mis oli tingitud osakonna ümberstruktureerimisega tekkinud vajadustest ja lahkunud ning lahkuda planeerivate töötajate asendamise vajadusest.

2015 aasta märksõnaks töäjõu valdkonnas võibki lugeda uute lennujuhiõpilaste värbamist ja koolitamist. Kevadel toimus suur värbamiskampaania, mille eesmärk ei olnud üksnes uute potentsiaalsete lennujuhtide värbamine, vaid ka lennujuhi elukutse turundamine, et seeläbi suurendada üldsuse teadlikkust lennujuhi elukutsest. Kampaania oli väga edukas ja lennujuhiks kandideeris rekordilised 400 huvilist. Nädal aega kestnud testimiste tulemusena valiti välja 8 sobilikku kandidaati, kellest 7 alustasid õpinguid *FINAVIA Avia College*'s koos Soome lennujuhtide grupiga. Üks õpilane on plaanis saata väljaõppele 2016. aastal.

2015. a suvel väljastas Eesti Lennuamet EANS-ile lennujuhtimiskoolitaja sertifikaadi, mis annab meile õiguse viia ettevõttesiseselt läbi lennujuhtide üksuse- ja jätkukoolitusi.

Uuenenud Euroopa Komisjoni määrusega (EL) 2015/340 karmistuvad nõuded lennujuhtimiskoolitajale, millest lähtuvalt asus 2015. aasta lõpus meile tööle koolitusspetsialist, kelle ülesandeks on koolitussüsteemi üleettevõteline juhtimine, parendamine ja vastavusse viimine muutunud nõuetega.

Me väärtustame ja tunnustame oma silmapaistvaid töötajaid. Selleks anname igal aastal ettevõtte poolt välja Kuld- ja Hõbemärgid parimatele töötajatele ning Hea Kolleegi tiitli, mille võitja selgub kõigi töötajate ühisel valikul.

Tähtsamad sündmused seoses aktsiaseltsi juhtorganitega olid järgmised:

- Ainuaktsionäri otsusega kutsuti tagasi senised nõukogu liikmed Tarmo Porgand ja Jaan Tamm ning uuteks nõukogu liikmeteks nimetati Kaupo Raag ja Margo Klaasmägi.
- Seoses juhatuse liikmete lepingute tähtaja saabumisega otsustas nõukogu korraldada 2014. a sügisel avaliku konkursi juhatuse liikmete leidmiseks. Vastavalt nõukogu poolt läbi viidud juhatuse konkursi tulemusele kuulub alates 01.01.2015 lisaks senistele liikmetele Tanel Rautitsile ja Mati Tarlapile juhatusse ka Üllar Salumäe.
- 2016. a esimesel nõukogu koosolekul määrati auditikomitee uuteks liikmeteks Kaupo Raag ja MKM-i lennundus- ja merendusosakonna lennundustalituse juhataja kohusetäitja Priit Rifk. Auditikomitee koosolek, kus liikmed valivad esimehe, pole tegevusaruande kinnitamise hetkeks veel toimunud.
- Aktsiaseltsi nõukogu pidas aruandeaastal 5 ning auditikomitee samuti 5 koosolekut.

Aruandeaastal arvestati juhatuse liikmetele juhatuse liikme tasudena ja palgana 269 tuhat eurot, nõukogu ja auditikomitee liikmetele arvestati aasta jooksul tasudena kokku 29 tuhat eurot.

Tulemuslikkuse kava ja hinnad

2015.a. oli Euroopa Liidu ülese aeronavigatsiooniteenuste tulemuslikkuse kava teise vastavusperioodi esimene aasta. Tulemuslikkuse kava 2015-2019.a hõlmab endas

funktsionaalsete õhuruumi blokkide üleseid eesmärke neljas valdkonnas: kuluefektiivsus, läbilaskevõime, keskkond ja ohutus.

Võrreldes tulemuslikkuse kava esimese vastavusperioodiga (aastateks 2012-2014) lisandusid eesmärkidest kaks viimast ning kuluefektiivsuse eesmärgid seati lisaks marsruudi navigatsiooniteenuse osutamisele ka terminali navigatsiooniteenuse osutamisele.

Toimused erinevad arutelud ja konsultatsioonid ka tulemuslikkuse kava täpsustamiseks ning hinnamääruses ettenähtud konsultatsioonid klientidega. Alates teisest vastavusperioodist 2015-2019, mil tulemuslikkuse kava kinnitatakse funktsionaalse õhuruumi bloki tasandil (Eesti osaleb koostöös Norra, Soome ja Lätiga *NEFAB-is*), on selliste konsultatsioonide eestvedajaks *NEFAB Council*. *NEFAB-i* tulemuslikkuse kavas sätestatud eesmärgid kinnitati Euroopa Komisjoni poolt 2.märtsil 2015.a.

Eesmärgid on kinnitatud *FAB-i* põhiselt ja nende täitmist jälgitakse samuti *FAB-i* põhiselt. EANS on enda sisemised eesmärgid täitnud.

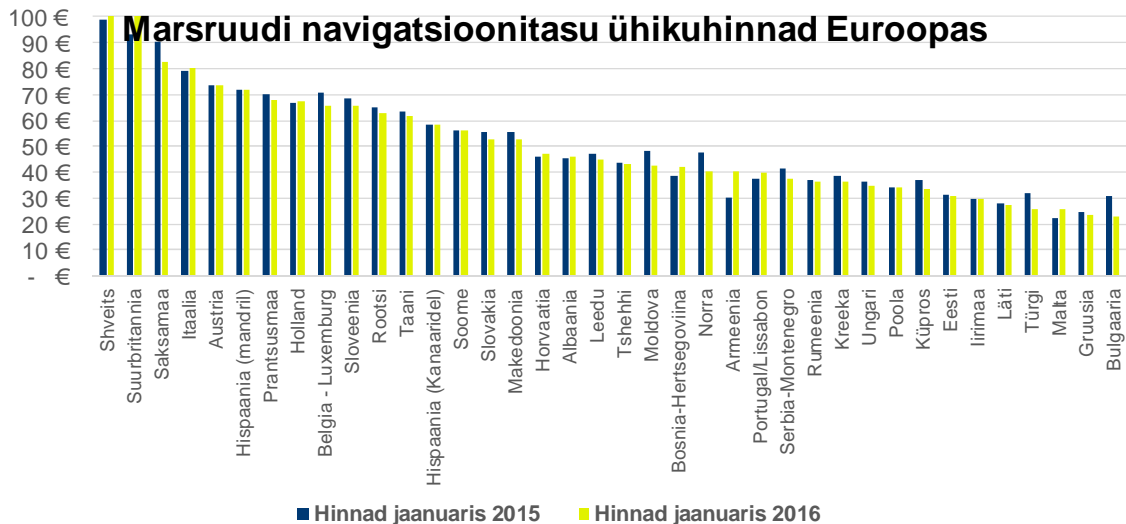
Lisaks eelpoolmainitud tulemuslikkuse kava täiustamisele mõjutas aktsiaseltsi 2015. a majandustulemusi ka Eesti Vabariigi liitumine *EUROCONTROL*-iga alates 01.01.2015 ning mitme Euroopa Komisjoni rakendusmääruse kohustuslik rakendumine.

2015. a majandustulemused olid läbi aegade rekordiliselt head – seejuures osaliselt tulenevalt Eesti astumisest *EUROCONTROL*-i liikmeks, millest tulenevalt tasub Eesti riik *EUROCONTROL*-i liikmemaksu ligemale miljon eurot aastas. EANS-i hinnakiri on kehtestatud selliselt, et läbi kasumi teenimise meie poolt saab riigieelarve *EUROCONTROL*-i liikmemaksu tasumiseks raha dividendidena EANS-ist.

Teine oluline komponent majandustulemuste parandamiseks oli Euroopa Komisjoni rakendusmääruste täitmise edasilükkamine. Kui 2015. a hinnakirju kooskõlastati, oli nn *datalink*'i (ka tuntud kui *CPDLC*) rakendamise tähtaeg 2015. a ja nii kulude kui ka tulude poolel arvestasime sellega.

Muudatused Lennuliiklusteeninduse AS-i navigatsiooniteenuste ühikuhindade ning tasu arvestamise valemi osas:

Marsruudi navigatsiooniteenuse eest võetava tasu arvutamisel valemis muutusi ei olnud, küll aga muutus valemis kasutatav ühikuhind 2014. aastal kehtinud 23,97 eurolt tulenevalt väljatöötatud uuest tulemuslikkuse kavast 31,10 eurole 2015. aastal. Tulenevalt tulemuslikkuse kavast ning kehtivast regulatsioonist muutis ettevõtte marsruudi navigatsiooniteenuse ühikuhinda ka 2016. aastal, uueks ühikuhinnaks on 30,69 eurot.

Terminali navigatsiooniteenuse ühikuhinnaks oli 2015. aastal 88,38 eurot, aasta varem oli selleks 93,67 eurot. Alates 1. jaanuarist 2016 on terminali navigatsiooniteenuse ühikuhinnaks 89,98 eurot.

Majanduslik lisaväärtus

Täiustamaks ettevõtte majandustulemuste hindamist kasutab ettevõtte juhatus majandusliku lisaväärtuse mõõtmist. Kui traditsiooniliselt piirduakse kasumiaruande koostamisega ja selle põhjal hinnangute andmisega, siis majandusliku lisaväärtuse arvestamisel võetakse arvesse ka omakapitali kasutamise kulu. Majandusliku lisaväärtuse sisuks ongi omanikule üle tema poolt nõutava taseme teenitud kasum:

$$\text{Majanduslik lisaväärtus} = \text{Puhaskasum} - \text{Omakapital} \times \text{Omakapitali hind}$$

Arvestades ettevõtte riskitaset, maailma teiste teenuseosutajate omakapitali hinnana käsitletud näitajaid ja omaniku seisukohti, on ettevõttes omakapitali nõutavaks tulumääraks 2015. aastal võetud 8,9%.

Peamiste teenuste lõikes kujunes majanduslik lisaväärtus alljärgnevalt:

	Marsruudi navigatsiooni-teenus	Terminali navigatsiooni-teenus	Muud teenused	Kokku
Tulud	25 418 062	1 480 142	1 024 148	27 922 351
Ärikulud	13 530 222	1 136 581	826 750	15 493 554
Kapitaliga seotud kulud	1 716 880	319 985	104 276	2 141 141
Majanduslik lisaväärtus ettevõtte tasandil	10 170 960	23 576	93 121	10 287 657
Riigi kulud	5 051 912	347 068		5 398 980
Majanduslik lisaväärtus riigi tasandil	5 119 047	-323 492	93 121	4 888 677

Hea ühingujuhtimise tava aruanne

Lennuliiklusteeninduse AS käitub ettevõtte juhtimisega seotud küsimuste lahendamisel enamasti Hea Ühingujuhtimise Tava (edaspidi: HÜT) soovituslikest juhistest lähtuvalt. Samas lähtutakse ettevõtte juhtimises lisaks HÜT-is toodud soovituslikele juhistele ka riigivaraseadusest (edaspidi: RVS), kuna Lennuliiklusteeninduse AS kuulub 100% Eesti Vabariigile. Seega, tulenevalt Lennuliiklusteeninduse AS ainuomanikust ning sellest tingitud spetsiifilistest iseärasustest ettevõtte juhtimises üldkoosoleku ja nõukogu tasandil, ei järgi Lennuliiklusteeninduse AS mõningaid HÜT-i soovituslikke juhiseid. Alljärgnevalt on esitatud viited nendele HÜT-i sätetele (HÜT-i punkt ja selle lühikirjeldus), mida ei järgita ja lisatud põhjendused mittejärgimise kohta.

Samas on oluline märkida, et vaatamata mõningate juhiste mittejärgimisele on tervikuna Lennuliiklusteeninduse AS tegevuse korraldamisel tagatud ainuaktsionäri ja kreditoride huvide kaitse ning nende võrdne kohtlemine. Mittejärgitavad HÜT-i juhised puudutavad peamiselt üldkoosoleku läbiviimist ja nõukogu liikmete määramist, mille eesmärgiks on tagada eelkõige aktsionäride huvide kaitse. Kuna Lennuliiklusteeninduse AS aktsiate ainuomanik on Eesti Vabariik, on aktsionäri huvid kaitstud vastavalt RVS-is sätestatud põhimõtetele.

Üldkoosolek

Lennuliiklusteeninduse AS ei järgi alljärgnevaid HÜT-i punkte:

Punkt 1.1.1 – Igale aktsionärile tagatakse õigus osaleda üldkoosolekul, võtta üldkoosolekul sõna päevakorras esitatud teemadel ning esitada põhjendatud küsimusi ja teha ettepanekuid.

Punkt 1.2.1 – üldkoosoleku kokkukutsumise teade tehakse samaaegselt selle saatmisega aktsionäridele ja/või avaldamisega üleriigilise levikuga päevalehes kättesaadavaks ka emitendi veebilehel.

Punkt 1.2.3 – samaaegselt seaduses sätestatud üldkoosoleku kokkukutsumise tingimuste täitmisega avalikustab juhatus emitendi veebilehel päevakorraga seotud olulise teabe, mis on talle esitatud või muul viisil kättesaadav.

Punkt 1.2.4 – mõistliku aja jooksul enne üldkoosoleku toimumist avaldab nõukogu emitendi veebilehel enda ettepanekud päevakorras olevate teemade kohta.

Punkt 1.3.1 – üldkoosoleku juhatajaks ei valita nõukogu esimeest ega juhatuse liiget.

Punkt 1.3.2 – üldkoosolekul osalevad juhatuse liikmed, nõukogu esimees ning võimalusel ka nõukogu liikmed ja vähemalt 1 audiitoritest.

Punkt 1.3.3 – emitent teeb vastavate tehniliste vahendite olemasolul ning juhul, kui see ei ole talle liiga kulukas, üldkoosoleku jälgimise ja sellest osavõtu võimalikuks sidevahendite kaudu (nt internet).

Ülaltoodud HÜT-i juhiste mittejärgimine on tingitud asjaolust, et Lennuliiklusteeninduse AS ainuaktsionäriks on Eesti Vabariik ning aktsionäri õiguste teostajaks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, mida esindab aktsionäride üldkoosolekul majandus- ja taristuminister. Aktsionäri õiguste teostamine ja esindaja volitused on sätestatud RVS-s ning üldkoosolekute toimumine ja sellel osalejad määratakse vastavalt vajadusele kooskõlastatult ainuaktsionäriaga. 2015. a korralisele üldkoosolekule kutsuti ja seal osalesid majandus- ja taristuminister, nõukogu esimees, juhatuse esimees ning neli majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi töötajat; audiitor koosolekul ei osalenud. Koosolekust ei tehtud tehniliste sidevahendite kaudu ülekannet.

Juhatus

Vastavalt HÜT-i punktile 2.2.7 esitatakse alljärgnevalt andmed 2015. aastal Lennuliiklusteeninduse AS juhatuse liikmetele makstud juhatuse liikme tasude suuruse kohta ning kirjeldatakse lahkumishüvitiste ja täiendavate tasude määramise süsteemi.

Lennuliiklusteeninduse AS-i juhatuse liikmetele tasuti 2015. aastal kokku 269 tuhat eurot, sh 2014. majandusaasta preemiasummasid 48,5 tuhande euro ulatuses. 2015. aasta majandustulemuste eest makstav võimalik preemia otsustatakse nõukogu poolt peale majandusaasta aruande kinnitamist. Juhatuse liikmele makstava täiendava tasu ning lahkumishüvitise suuruse piirmäärad on sätestatud RVS § 86 lg-tes 2 ja 3, millest tulenevalt ei või Lennuliiklusteeninduse AS juhatuse liikmele makstava täiendava tasu suurus kokku ületada juhatuse liikme nelja kuu tasu.

Seisuga 31.12.2015 on Lennuliiklusteeninduse AS kehtivate lepingute põhjal kohustus maksta juhatuse liikmetele tagasikutsumise korral hüvitist kolme kuu juhatuse liikmetasu ulatuses.

Täiendava tasu määramine peab olema põhjendatud ning arvestama Lennuliiklusteeninduse AS puhul loodud lisandväärtust ja turupositsiooni. Lahkumishüvitist võib maksta üksnes juhatuse liikme tagasikutsumisel nõukogu algatusel enne tema volituste tähtaja möödumist ning selle suurus ei või ületada juhatuse liikme kolme kuu tasu.

Nõukogu

Punkt 3.1.3 – Nõukogu hindab korrapäraselt juhatuse tegevust emitendi strateegia elluviimisel, samuti hindab nõukogu emitendi finantsseisundit, riskijuhtimise süsteemi, juhatuse tegevuse õiguspärasust ning seda, kas emitenti puudutav oluline teave on nõukogule ja avalikkusele nõuetekohaselt teatavaks tehtud.

Nõukogu poolt komiteede (auditikomitee, tasustamiskomitee jmt.) asutamisel ja komiteedega seotud asjaolude muutmisel ei pea ettevõtte otstarbekaks avaldada oma veebilehel nende olemasolu, ülesandeid, koosseisu ja kohta, kuna ettevõttel on üks aktsionär ning nõukogu koosolekute protokollid edastatakse vastavalt Riigivaraseadusele nii üldkoosolekule kui ka rahandusministrile.

Lennuliiklusteeninduse AS ei järgi HÜT-i punkti 3.2.2 – vähemalt pooled emitendi nõukogu liikmetest on sõltumatud. Kui nõukogus on paaritu arv liikmeid, siis võib sõltumatuid liikmeid olla üks liige vähem kui sõltuvaid liikmeid.

Lennuliiklusteeninduse AS nõukogu on kuueliikmeline. Vastavalt RVS-i §-le 81 lg 2 määrab nõukogu liikmed ainuaktsionäri otsusega majandus- ja taristuminister. Tulenevalt eeltoodust võib Lennuliiklusteeninduse AS nõukogu liikmeid käsitleda sõltuvatena kontrollivast aktsionärist.

Vastavalt HÜT-i punktile 3.2.5 esitatakse alljärgnevalt andmed 2015. aastal makstud Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu liikmete tasu suuruse ja tasustamise korra kohta.

Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu ja auditikomitee liikmetele tasuti 2015. aastal kokku 29 tuhat eurot.

Nõukogu liikme määramise ja tasustamise kord on sätestatud RVS-i § 85. Vastavalt RVS-ile kehtestab tasude piirmäärad ja täpsema tasustamise korra rahandusminister. Nõukogu liikmetele makstavate tasude piirmäärad on kehtestatud rahandusministri 22. veebruari 2010. aasta määrusega nr 10 „Riigi osalusega äriühingu ja sihtasutuse nõukogu liikmete tasustamise kord ja tasude piirmäärad”.

Lähtuvalt sätestatud piirmääradest otsustab nõukogu liikme tasu suuruse aktsiaid valitsev minister. Vastavalt majandus- ja kommunikatsiooniministri käskkirjale oli Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu liikme tasu suuruseks 355 eurot kuus ja nõukogu esimehe tasu suuruseks 473 eurot kuus. Tasu makstakse nõukogu liikmele üks kord kuus. Nõukogu liikmele ei maksta tasu selle koosoleku toimumise kuu eest, kui ta nõukogu otsuste vastuvõtmisel ei osalenud.

Vastavuses ülalnimetatud määrusega lisandub nõukogu liikme tasule täiendav tasu nõukogu organi tegevuses osalemise eest. Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu organiks on auditikomitee, mis koosneb kolmest liikmest. Nõukogu auditikomitee tegevuses osalemise eest makstakse komitee liikmele tasu 25% nõukogu liikme tasust, komitee esimehe tasu moodustab 50% nõukogu liikme tasust.

Lahkumishüvitist ja teisi täiendavaid tasusid lisaks tasule nõukogu organi tegevuses osalemise eest Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu liikmetele ei maksta.

Punkt 3.3.2 – HÜT-i aruandes näidatakse ära majandusaasta jooksul tekkinud huvide konfliktid koos igakordsete lahendustega.

2015. aasta majandusaasta aruande koostamiseni ei ole Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu liikmed teavitanud ettevõtjat ühestki teada olevast huvide konfliktist.

Teabe avaldamine

Lennuliiklusteeninduse AS ei rakenda HÜT punkti 5 täielikult.

Mitterakendamise põhjuseks on Lennuliiklusteeninduse AS-i aktsionäride struktuurist tulenev, mille kohaselt on Lennuliiklusteeninduse AS-l üks aktsionär, mistõttu ei ole teabe avaldamine veebilehel efektiivne ning otstarbekas aktsionäride teavitamise viis, samuti ei ole seetõttu otstarbekas jagada kõike infot ka inglise keeles. HÜT punkti 5 nõuete täpsest mitterakendamisest hoolimata saadab Lennuliiklusteeninduse AS vajalikud aruanded aktsionärile otse ning avaldab veebilehel teavet, mis pakub või võib huvi pakkuda avalikkusele. Samuti rakendab Lennuliiklusteeninduse AS HÜT punktis 5.6 sätestatud hoolsuse ja läbimõelduse põhimõtet suhtlemisel ajakirjanduse ning teiste huvigruppidega.

Finantsaruandlus ja auditeerimine

Punkt 6.2.3 – Audiitorite rotatsiooni korraldamisel lähtub emitent Finantsinspektsiooni 24. septembri 2003. a juhendist “Riikliku finantsjärelevalve teatud subjektide audiitorite rotatsioon”.

Nimetatud soovituslikku juhendit ei jälgita, kuna audiitor nimetatakse üheks kalendriaastaks iga-aastase konkursi tulemuste alusel.

Raamatupidamise aastaaruanne

Finantsseisundi aruanne

(eurodes)

VARAD		31.12.2015	31.12.2014
KÄIBEVARA			
Raha ja raha ekvivalendid	<i>Lisa 2;3</i>	7 196 223	4 800 852
Nõuded ostjate vastu	<i>Lisa 3;4</i>	2 348 851	1 970 885
Muud nõuded ja ettemaksed	<i>Lisa 5</i>	304 769	315 184
Käibevara kokku		9 849 843	7 086 921
Materiaalne põhivara	<i>Lisa 6</i>	20 981 261	18 921 382
Immateriaalne põhivara	<i>Lisa 6</i>	247 785	198 847
Põhivara kokku		21 229 046	19 120 229
VARAD KOKKU		31 078 889	26 207 150
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL			
Pikaajaliste võlakohustuste tagasimaksed järgmisel perioodil	<i>Lisa 3;7;9</i>	864 713	833 949
Võlad töövõtjatele	<i>Lisa 3;8</i>	584 935	552 188
Lühiajalised eraldised	<i>Lisa 3;8</i>	1 030 721	897 067
Muud lühiajalised kohustused	<i>Lisa 3;9</i>	1 813 051	1 856 166
Lühiajalised kohustused kokku		4 293 420	4 139 370
Pikaajalised eraldised	<i>Lisa 8</i>	549 786	509 083
Pikaajalised laenukohustused	<i>Lisa 3;7</i>	5 285 313	6 150 026
Pikaajalised kohustused kokku		5 835 099	6 659 109
KOHUSTUSED KOKKU		10 128 519	10 798 479
OMAKAPITAL	<i>Lisa 10</i>		
Aktiivkapital nominaalväärtuses		5 112 940	5 112 940
Kohustuslik reservkapital		511 294	511 294
Eelmiste perioodide jaotamata kasum		4 469 437	4 737 255
Aruandeaasta kasum		10 856 699	5 047 182
OMAKAPITAL KOKKU		20 950 370	15 408 671
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL KOKKU		31 078 889	26 207 150

Koondkasumiaruanne

(eurodes, aasta kohta)

		2015	2014
Müügitulu	<i>Lisa 11</i>	26 827 404	20 393 176
Muu äritulu		1 093 834	179 756
Äritulud kokku		27 921 238	20 572 932
Tööjõukulud	<i>Lisa 12</i>	-9 804 565	-9 197 388
Põhivara kulum	<i>Lisa 6</i>	-1 990 463	-1 922 234
Muud tegevuskulud	<i>Lisa 13</i>	-3 698 526	-3 025 278
Ärikulud kokku		-15 493 554	-14 144 900
Ärikasum		12 427 684	6 428 032
Finantstulud	<i>Lisa 2</i>	1 113	4 913
Finantskulud	<i>Lisa 7</i>	-243 348	-273 622
Kasum majandustegevusest		12 185 449	6 159 323
Dividendide tulumaks	<i>Lisa 14</i>	-1 328 750	-1 112 141
Puhaskasum		10 856 699	5 047 182
Koondkasum		10 856 699	5 047 182

Rahavoogude aruanne

(eurodes, aasta kohta)

		2015	2014
Rahavood äritegevusest			
Laekumised ostjatelt		27 481 770	20 025 318
Väljamaksed tarnijatele		-3 447 658	-2 980 099
Töötajatele väljamakstud töötasu		-5 528 222	-4 988 630
Tasutud maksud		-4 011 205	-3 584 259
Muud laekumised		886	684
Muud väljamaksed		-161 356	-127 076
Rahavood äritegevusest kokku		14 334 215	8 345 938
Rahavood investeerimistegevusest			
Tasutud materiaalse põhivara eest	<i>Lisa 6</i>	-4 237 257	-3 458 038
Tasutud immateriaalse põhivara eest	<i>Lisa 6</i>	-36 218	-2 832
Laekunud põhivara müügist		0	1 917
Finantsinvesteeringute müük		0	900 000
Saadud intresse		1 113	5 950
Rahavood investeerimistegevusest kokku		-4 272 362	-2 553 003
Rahavood finantseerimistegevusest			
Dividendide väljamaksed	<i>Lisa 10;14</i>	-5 315 000	-4 183 769
Dividendide tulumaks	<i>Lisa 10;14</i>	-1 328 750	-1 112 141
Tasutud laenud	<i>Lisa 7</i>	-833 949	-803 697
Makstud intressid	<i>Lisa 7</i>	-244 381	-274 633
Laekunud sihtfinantseeringud	<i>Lisa 15</i>	55 598	322 930
Rahavood finantseerimistegevusest kokku		-7 666 482	-6 051 310
Rahavood kokku		2 395 371	-258 375
Raha ja raha ekvivalendid aasta algul			
Rahavood kokku		4 800 852	5 059 897
Viitintressi mõju		2 395 371	-258 375
		0	-670
Raha ja raha ekvivalendid aasta lõpul		7 196 223	4 800 852

Omakapitali muutuste aruanne

(eurodes)

	Aktsiakapital	Kohustuslik reservkapital	Jaotamata kasum	Kokku
Saldo 31.12.2013	5 112 940	511 294	8 921 024	14 545 258
Väljamakstud dividendid	0	0	-4 183 769	-4 183 769
Koondkasum 2014	0	0	5 047 182	5 047 182
Saldo 31.12.2014	5 112 940	511 294	9 784 437	15 408 671
Väljamakstud dividendid	0	0	-5 315 000	-5 315 000
Koondkasum 2015	0	0	10 856 699	10 856 699
Saldo 31.12.2015	5 112 940	511 294	15 326 136	20 950 370

Täpsem informatsioon aktsiakapitali ja muude omakapitali kirjete kohta on toodud lisas 10.

Raamatupidamise aastaaruande lisad

LISA 1. Aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtted ja hindamisalused

Üldine informatsioon

Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts (edaspidi "Ettevõte") on Eestis registreeritud ja Eestis tegutsev peamiselt aeronavigatsiooniteenuse osutamisega tegelev äriühing, kelle aktsiatest 100% kuulub Eesti Vabariigile. Ettevõtte ei oma ühtegi tütar- ega sidusettevõtet. Ettevõtte aadress on Kanali tee põik 3, Rae küla, Rae vald, Harjumaa.

Käesolev raamatupidamise aastaaruanne on koostatud eurodes ning kajastab perioodi 1. jaanuar kuni 31. detsember 2015. Ettevõtte raamatupidamise aastaaruande on juhatus kinnitanud 21. märtsil 2016.

Vastavalt Äriseadustikule on juhatuse poolt koostatud majandusaasta aruande, mille üheks osaks on raamatupidamise aastaaruanne, kinnitamine aktsionäride üldkoosoleku pädevuses. Aktsionäril on õigus juhatuse koostatud ja kinnitatud majandusaasta aruannet mitte heaks kiita ning nõuda uue aruande koostamist.

Koostamise alused

Ettevõtte raamatupidamise aastaaruanne on koostatud vastavalt Rahvusvaheliste Raamatupidamise Standardite Nõukogu (IASB) poolt väljatöötatud Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standarditele (IFRS) ja Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Tõlgenduste Komitee (IFRIC) tõlgendustele nagu need on vastu võetud Euroopa Liidu poolt (EL IFRS).

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on lähtutud soetusmaksumuse meetodist.

Arvestus- ja esitusvaluuta

Ettevõtte arvestus- ja esitusvaluutaks on euro.

Uute ja/või muudetud rahvusvaheliste finantsaruandluse IFRS standardite ning nende tõlgenduste IFRIC rakendamine.

Alates 1. jaanuarist 2015 on Ettevõtte rakendanud järgnevaid uusi ja/või muudetud IFRS standardeid:

- Muudatustekogumik "Iga-aastased IFRS-ide parandused ajavahemikuks 2011–2013"
- Tõlgendus IFRIC 21 — Lõivud

„Iga-aastased IFRS-ide parandused ajavahemikus 2011 – 2013“ on kogumik järgmistest muudatustest:

- IFRS 1 Rahvusvaheliste finantsaruandlusstandardite esmakordne kasutuselevõtt
- IFRS 3 Äriühendused
- IFRS 13 Õiglase väärtuse määramine
- IAS 40 Kinnisvarainvesteeringud

Tõlgendus IFRIC 21 — Lõivud

Tõlgendus käsitleb valitsuse poolt kehtestatud maksude ja lõivude raamatupidamisarvestust (v.a tulumaks). Maksukohustus kajastatakse finantsaruannetes kohustuse tinginud sündmuse toimumise hetkel. Selle tõlgenduse rakendamine ei avaldanud mõju Ettevõtte finantsaruannetele.

Vastuvõetud, kuid mitte veel jõustunud standardid

Ettevõtte ei ole rakendanud järgnevat IFRS-i ja IFRIC-i tõlgendusi, mis on käesoleva raamatupidamisaruande avaldamise kuupäevaks vastu võetud, kuid ei ole veel jõustunud:

- IAS 1 *Finantsaruannete esitamine muudatused: Avalikustamisalgatus* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2016 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele). Muudatustega täpsustatakse standardit IAS 1, et lihtsustada finantsaruannete esitusviisi osas tehtavate hinnangute andmist. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.
- IAS 7 *Rahavoogude aruanded: Avalikustamisalgatus* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2017 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist). Muudatustega täiendatakse aruande lugejatele kontserni finantseerimistegevuse kohta antavat informatsiooni. Ettevõtte on kohustatud avalikustama täiendavaid andmeid finantseerimistegevusega seotud kohustuste rahaliste ja mitterahaliste muutuste kohta, näiteks avalikustades raamatupidamise aastaaruande lisades finantseerimistegevusega seotud kohustuste bilansiliste maksumuste muutuste analüüsi. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.
- IAS 12 *Tulumaks: Edasilükkunud tulumaksuvara kajastamine kasutamata maksukahjumitelt* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2017 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist). Muudatustega täpsustatakse, kuidas arvestada edasilükkunud tulumaksuvara õiglaselt väärtuses kajastatavatelt finantsinstrumentidelt arvestatud realiseerumata kahjumitelt. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.
- IAS 16 *Materiaalsed põhivarad* ja IAS 38 *Immateriaalsed varad* muudatused: *Aktsepteeritavate amortisatsioonimeetodite täpsustamine* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2016 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele). Muudatuses antakse täiendavaid juhiseid materiaalse ja immateriaalse põhivara amortisatsiooni arvestamiseks. Selgitatakse, et tulupõhist meetodit ei peeta vara kasutamise kajastamiseks sobivaks. Muudatuse rakendamine ei avalda mõju Ettevõtte finantsaruannetele, kuna Ettevõtte ei kasuta tulupõhiseid kulumarvestuse ja amortisatsioonimeetodeid.
- IAS 19 *Hüvitised töötajatele* muudatused (kohaldatakse 1. veebruaril 2015 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele). Muudatused puudutavad töötajate

poolt kindlaksmääratud hüvitistega plaani tehtavate sissemaksete raamatupidamisarvestust. Kuna Ettevõtte töötajad ei tee selliseid sissemaksid, ei avalda selle muudatuse rakendamine mõju Ettevõtte finantsaruannetele.

- IAS 27 muudatused *Kapitaliosaluse meetodi kasutamine konsolideerimata finantsaruannetes* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2016 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist). Muudatustega taaskehtestatakse kapitaliosaluse meetodi kasutamise võimalus tütar-, ühis- ja sidusettevõtetesse tehtud investeeringute kajastamisel ettevõtte konsolideerimata finantsaruannetes. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.
- IFRS 9 *Finantsinstrumendid* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2018 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist). IFRS 9 asendab standardi IAS 39. Standard kehtestab uue finantsvarade klassifitseerimise ja mõõtmise raamistiku, finantskohustuste raamatupidamisliku kajastamise nõuded, finantsvarade allahindluse reeglistiku ja riskimaandamisarvestuse erireeglid. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.
- IFRS 10, IFRS 12 ja IAS 28 muudatused – *Investeeringu ettevõtte: konsolideerimiserandi rakendamine* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2016 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist). Muudatused käsitlevad probleeme, mis on tekkinud investeeringu ettevõtte puhul konsolideerimiserandi rakendamisel. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.
- IFRS 10 ja IAS 28 muudatused - *Varade müügi ja üleandmise tehingud investori ja tema sidus- või ühisettevõtete vahel* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2016 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist). Muudatuses käsitletakse ebakõlasid IFRS 10 ja IAS 28 nõuete vahel, mis puudutavad varade müügi ja üleandmise tehinguid investori ja tema sidus- või ühisettevõtete vahel. Muudatuste tulemusena kajastatakse kasumeid ja kahjumeid äritegevuseks kvalifitseeruvate varadega tehtavate tehingute puhul täies ulatuses ning äritegevuseks mitte kvalifitseeruvate varade puhul osaliselt. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.
- IFRS 11 *Ühised ettevõtmised* muudatus: *Ühistegevuses osaluse omandamise kajastamine* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2016 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist). IFRS 11 käsitleb osaluse kajastamist ühisettevõtetes ja ühistegevustes. Muudatuses antakse täiendavaid juhiseid selle kohta, kuidas kajastada raamatupidamises osaluse omandamist ühiselt kontrollitavates varades ja kohustustes, mis sisaldavad üht või mitut äritegevust. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.
- IFRS 14 *Regulatiivsed edasilükkunud saldod* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2016 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele, peale EL-i poolt heakskiitmist). Standard lubab ettevõtetel IFRS-i esmakordsel rakendamisel jätkata regulatiivsete varade ja kohustuste kajastamist. Standardi rakendamine ei avalda mõju Ettevõtte raamatupidamisaruannetele.

- IFRS 15 *Kliendilepingutest saadav tulu* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2017 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolset heakskiitmist). Standardiga IFRS 15 kehtestatakse 5-astmeline mudel, mida hakatakse rakendama kliendilepingutest teenitavale tulule sõltumata tegevusalast ja tulutehingu liigist. Lisaks suurenevad oluliselt avalikustamisnõuded. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.
- IFRS 16 *Rendiarvestus* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2019 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist). Standard IFRS 16 asendab standardi IAS 17 ja täpsustab, kuidas kajastada, mõõta ja esitada rente ning millised on avalikustamise nõuded finantsaruannetes. Standardi kohaselt kajastavad rentnikud kõiki rentidega seotud varasid ja kohustusi ühtse mudeli alusel bilansis, v.a. juhul, kui rendiperioodi pikkus ei ületa 12 kuud või renditava vara väärtus on väheoluline. Rendileandjate jaoks jääb rentide kajastamine suures osas muutumatuks. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.

IFRS-ide täiendused:

2013. aasta detsembris andis IASB välja muudatustekogumiku "Iga-aastased IFRS-ide parandused ajavahemikuks 2010–2012" (kohaldatakse 1. veebruaril 2015 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele):

- IFRS 2 Aktsiapõhine makse;
- IFRS 3 Äriühendused;
- IFRS 8 Tegevussegmendid;
- IFRS 13 Õiglase väärtuse mõõtmine;
- IAS 16 Materiaalsed põhivarad;
- IAS 24 Seotud osapooli käsitleva teabe avalikustamine;
- IAS 38 Immateriaalsed varad.

2014. aasta septembris andis IASB välja muudatustekogumiku "Iga-aastased IFRS-ide parandused ajavahemikuks 2012–2014" (kohaldatakse 1. jaanuaril 2016 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist):

- IFRS 5 Müügiotel põhivarad ja lõpetatud tegevusvaldkonnad;
- IFRS 7 Finantsinstrumendid: avalikustatav teave;
- IAS 19 Hüvitised töötajatele;
- IAS 34 Vahefinantsaruandlus.

Nende muudatuste rakendamine võib mõjutada Ettevõtte raamatupidamispõhimõtteid, kuid need ei mõjuta Ettevõtte finantsseisundit ega -tulemusi.

Ettevõtte plaanib ülaltoodud standardid ja tõlgendused rakendada nende jõustumise päeval eeldusel, et need on EL-i poolt heakskiidetud.

Juhtkonna hinnangud

Mitmed aruandes esitatud finantsnäitajad tuginevad juhtkonna hinnangul, mis on tehtud juhtkonna parima teadmise kohaselt, kuid ei pruugi kokku langeda hilisema

tegeliku tulemusega. Juhtkonna hinnanguid on rakendatud eelkõige eraldiste moodustamisel ja ümberhindamisel, nõuete allahindlusel, põhivara kasuliku eluea hindamisel ning tingimuslike nõuete ja kohustuste hindamisel (vt ka lisa 4, 6, 7, 8, 12, 13, 15). Muudatusi juhtkonna hinnangutes kajastatakse muudatuse toimumise perioodi kasumiaruandes.

Võrreldes eelmise aastaga ei ole arvestuspõhimõtetes, hindamisalustes ja aruande esitusviisis olulisi muutusi toimunud.

Välisvaluuta arvestus

Kõik välisvaluuta tehingud on kajastatud eurodes tehingupäeval kehtinud Euroopa Keskpanga ametliku valuutakursi alusel. Välisvaluutas fikseeritud monetaarsed varad ja kohustused on aruandeperioodi lõpul ümber hinnatud vastavalt aruandeperioodi lõpul kehtinud Euroopa Keskpanga ametlikule valuutakursile. Ümberhindamisest saadud kursikasumid ja -kahjumid on kajastatud koondkasumi aruandes.

Lühi- ja pikaajalised varad ja kohustused

Varad ja kohustused on kajastatud lühiajalistena, kui nad realiseeruvad 12 kuu jooksul alates aruandeperioodi lõpust. Pikema perioodi jooksul realiseeruvad varad ja kohustused on kajastatud pikaajalistena.

Finantsvara

Kõik finantsvarad võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, milleks on antud finantsvara eest makstud tasu õiglane väärtus. Algne soetusmaksumus sisaldab ka kõiki finantsvara soetamisega otseselt kaasnevaid kulutusi, sealhulgas tasud vahendajatele ja nõustajatele, tehinguga kaasnevad mittetagastatavad maksud ja muud sarnased kulutused, v.a. selliste finantsvarade, mida kajastatakse õiglasel väärtuses muutusega läbi kasumiaruande, soetamisega seotud kulutused. Kõik tehingud kajastatakse väärtuspäeval, st päeval, mil ettevõtte saab finantsvara omanikuks või kaotab omandiõiguse müüdüd finantsvara üle.

Edasise kajastamise eesmärgil jagatakse finantsvarad järgmistesse gruppidesse:

- finantsvarad, mida kajastatakse õiglasel väärtuses muutustega läbi kasumiaruande (sellesse gruppi kuuluvaid varasid ettevõttel aruandeperioodil ning võrdlusperioodil ei olnud);
- lunastustähtajani hoitavad investeeringud (sellesse gruppi kuuluvad pikema kui 3-kuulise lunastustähtajaga soetatud tähtajalised deposiidid ja võlakirjad, mida kavatakse hoida kuni lunastustähtajani);
- laenu ja nõuded (sellesse gruppi kuuluvad raha kassas ja pangakontodel kuni 3-kuulise lunastustähtajaga, deposiidid, antud laenu, nõuded ostjate vastu ja muud nõuded);
- müügivalmis finantsvarad (sellesse gruppi kuuluvad kõik ülejäänud finantsvarad, mis ei kuulu eelpool nimetatud gruppidesse).

Esimese rühma finantsvarad hinnatakse igal aruandeperioodi lõpul õiglasel väärtusesse. Börsil noteeritud väärtipaberite puhul põhineb õiglane väärtus aruandeperioodi lõpu päeva sulgemishindadel ja Euroopa Keskpanga ametlikel valuutakurssidel. Börsil noteerimata väärtipaberite puhul võetakse õiglasel väärtuse leidmise aluseks kogu ettevõttele kättesaadav teave investeeringu väärtuse kohta.

Kasumid/kahjumid õiglase väärtuse muutustest kajastatakse kasumiaruandes real „finantstulud“. Intressid ja dividendid esimese rühma finantsvaradest kajastatakse samuti kasumiaruandes real „finantstulud“.

Et klassifitseerida finantsvarasid rühma „Finantsvarad, mida kajastatakse õiglasel väärtuses muutusega läbi kasumiaruande“, peavad nad vastama järgmistele kriteeriumidele:

- nad on soetatud kauplemiseesmärgil;
- ettevõtte on nad paigutanud sellesse rühma põhjusel, et see tagab asjakohasema finantsteabe.

Finantsvarasid, mis ei ole soetatud kauplemiseesmärgil, võib paigutada sellesse rühma juhul, kui:

- see aitab elimineerida ebakõla varade ja nendega seotud kohustuste mõõtmisest tulenevate tulude-kulude kajastamisel ehk vähendab nn raamatupidamislikku lahknevust; või kui

finantsvarade rühma juhitakse koos ning nende tulemusi hinnatakse õiglasel väärtuses vastavalt dokumenteeritud riskijuhtimise või investeerimisstrateegiale ja sellekohast teavet antakse ka tippjuhtidele.

Lunastustähtajani hoitavaid investeringuid ning laenusid ja nõudeid kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses kasutades efektiivset intressimäära. Korrigeeritud soetusmaksumus arvutatakse kogu finantsvara kehtivusperioodi kohta, kusjuures arvesse võetakse igasugune soetamisel tekkinud diskonto või preemia ning tehinguga otseselt seotud kulutused.

Korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil kajastatavaid finantsvarasid hinnatakse alla juhul, kui on tõenäoline, et nende kaetav väärtus on väiksem kui väärtus finantsseisundi aruandes (ebatõenäoliselt laekuvate nõuete osas on allahindlus kajastatud kontraaktiva kontol ning lootusetud nõuded on finantsseisundi aruandest välja kantud). Korrigeeritud soetusmaksumuses kajastatavate finantsvarade kaetav väärtus on finantsvarast tulevikus saadavate rahavoogude nüüdisväärtus diskonteerituna esmasel kajastamisel fikseeritud efektiivse intressimääraga. Igat nõuet konkreetse kliendi vastu hinnatakse eraldi, arvestades teadaolevat infot kliendi maksevõime kohta. Äritegevusega seotud finantsvarade allahindlus kajastatakse kasumiaruandes ärikuluna (real "muud tegevuskulud") ning investeerimistegevusega seotud finantsvarade allahindlus kajastatakse kasumiaruandes finantskuluna.

Aruandeperioodil laekunud, eelnevalt kuludesse kantud nõuded on kajastatud kasumiaruandes „muu ärituluna“.

Õiglase väärtuse sisendite tasemete selgitused vastavalt IFRS 13-le:

- **Tase 1:** (korrigeerimata) noteeritud hinnad identsete varade või kohustiste aktiivsetel turgudel;
- **Tase 2:** muud sisendid kui 1. tasemes sisalduvad noteeritud hinnad ja mis on vara või kohustise osas jälgitavad kas otse (st hindadena) või kaudselt (st on tuletatud hindadest);
- **Tase 3:** vara või kohustise sisendid, mis ei põhine jälgitavatel turuandmetel (mittejälgitavad sisendid).

Aktiivsetel turgudel kaubeldavate finantsinstrumentide õiglase väärtuse aluseks on noteeritud turuhinnad aruandeperioodi lõpu seisuga. Turgu peetakse aktiivseks, kui noteeritud hinnad on lihtsalt ja regulaarselt kättesaadavad börsilt, vahendajalt, maaklerilt, tööstusharu grupilt, hindamisteenistusest või regulatiivselt organilt, ja need

kujutavad tegelike ja regulaarselt aset leidvate turutingimustel toimuvate tehingute hindu.

Aktiivsel turul mittekaubeldavate finantsinstrumentide õiglane väärtus määratakse hindamistehnikate abil. Instrument liigitatakse tasemele 2, kui kõik olulised sisendandmed, mis on vajalikud õiglase väärtuse määramiseks, on jälgitavad. Kui üks või mitu olulist sisendit ei baseeru jälgitavatel turuandmetel, liigitatakse instrument tasemele 3. Ettevõtte kõik finantsinstrumendid on liigitatud tasemele 3 (täiendav info lisas 3).

Finantsvaradelt saadav intressitulu arvestatakse kasutades efektiivset intressimäära. Arvestatud, kuid väljamaksmata tulu kajastatakse finantsseisundi aruandes viitlaekumisena.

Finantsvarade kajastamine lõpetatakse siis, kui ettevõtte kaotab õiguse finantsvarast tulenevatele rahavoogudele või ta annab kolmandale osapoolle üle varast tulenevad rahavood ning enamiku finantsvaraga seotud riskidest ja hüvedest.

Raha ja raha ekvivalendid

Raha ja raha ekvivalendid nii finantsseisundi aruandes kui ka rahavoogude aruandes moodustavad sularaha kassas, raha arvelduskontodel, lühiajalised (kuni 3 kuud) deposiidid ning lühiajalised madala riskimääraga investeringud rahaturu instrumentidesse, millel on kõrge likviidsus ja mille väärtuse muutuse tõenäosus on väike.

Materiaalne põhivara

Kajastamine ja mõõtmine

Materiaalset põhivara kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud amortisatsioon ja väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Soetusmaksumus hõlmab kulutusi, mis on otseselt seostatavad vara soetamisega. Oma tarbeks valmistatud põhivara soetusmaksumus koosneb materjalikulust, otsestest tööjõukuludest ning muudest kuludest, mis on otseselt vajalikud vara eesmärgipärase kasutamise ettevalmistamiseks. Põhivara soetamise, ehitamise või tootmisega seotud laenukasutuse kulutused kapitaliseeritakse vara soetusmaksumusse.

Juhul, kui materiaalse põhivara objekt koosneb üksteisest eristatavatest olulistest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena, määrates neile eraldi amortisatsiooninormid vastavalt komponentide kasulikule elueale.

Edaspidised väljaminekud

Mõne materiaalse põhivaraobjekti osasid tuleb teatud ajavahemike järel vahetada või renoveerida. Sellised väljaminekud kajastatakse materiaalse põhivara bilansilises maksumuses juhul, kui on tõenäoline, et ettevõtte saab varaobjekti osaga seotud tulevast kasu ja varaobjekti osa soetusmaksumust saab usaldusväärset hinnata. Asendatud osade kajastamine finantsseisundi aruandes lõpetatakse. Vastavalt eelmises lõigus toodud arvelevõtmise põhimõtetele ei kajastata materiaalse põhivara objekti bilansilises maksumuses igapäevase hooldusega seotud kulusid. Sellised väljaminekud on tekkepõhiselt perioodikulud.

Kulumi arvestus

Kulum kajastatakse koondkasumiaruandes ning arvestatakse materiaalselt põhivaralt ning selle eristatavatelt komponentidelt lineaarsel meetodil. Maad ja lõpetamata ehitisi ei amortiseerita. Ettevõtte kasutab järgmisi amortisatsiooninorme:

- maa 0%
- rajatised, hooned, ehitised ja nende tehnosüsteemid 2-20%
- masinad ja seadmed 1-40%
- muu inventar 10-40%

Materiaalsele põhivarale määratud kasulikud eluead, jääkväärtused ja amortisatsioonimeetodid vaadatakse üle iga-aastaselt. Muudatustest tulenev mõju kajastub aruandeperioodis ja järgnevatel perioodides.

Materiaalse põhivara kajastamine lõpetatakse vara võõrandamisel või siis, kui ettevõtte ei eelda selle vara kasutamisest või müügist enam majanduslikku kasu saada. Materiaalse põhivara kajastamise lõpetamisest tekkivad kasumid ja kahjumid kajastatakse kasumiaruandes real „muud äritulud“ või „muud ärikulud“ perioodil, mil kajastamine lõpeb.

Immateriaalne põhivara

Immateriaalset põhivara (välja arvatud firmaväärtus) amortiseeritakse lineaarsel meetodil hinnangulise kasuliku eluea jooksul. Immateriaalse põhivara väärtuse langust hinnatakse juhul, kui eksisteerib sellele viitavaid asjaolusid, analoogiliselt materiaalse põhivara väärtuse languse hindamisele.

Uurimis- ja arenguväljaminekud

Uurimisväljaminekud kajastatakse nende tekkimisel kuludena. Arenguväljaminekud on kulutused, mida tehakse uurimistulemuste rakendamisel uute toodete ja teenuste väljatöötamiseks. Uute teaduslike või tehniliste teadmiste genereerimise eesmärgil läbiviidud uuringute ja teadustööga seotud kulutused kajastatakse nende tekkimise momendil koondkasumiaruandes kuluna.

Arenguväljaminekud kapitaliseeritakse ainult juhul, kui varasemate uuringute tulemusi kasutatakse nii tehniliselt kui majanduslikult otstarbeka uue teenuse või teenuse osutamise protsessi väljatöötamisel ning kui ettevõttel on arendusprojekti lõpetamiseks piisavalt vahendeid. Kapitaliseeritud väljaminekud sisaldavad materjalikulu, otseseid tööjõukulusid ning tootmise üldkulude proportsionaalset osa. Muud arenguväljaminekud kajastatakse nende tekkimise perioodil koondkasumiaruandes kuluna. Kapitaliseeritud arenguväljaminekud kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulunud kulum (vt. alljärgnev) ja vara väärtuse vähenemisest tulenevad kahjumid.

Muu immateriaalne vara

Muu immateriaalne vara hõlmab litsentse ja arvutitarkvara. Omandatud litsentsid kajastatakse soetusmaksumuses. Omandatud arvutitarkvaralitsentsid kapitaliseeritakse asjaomase tarkvara omandamiseks ja kasutusse võtmiseks kantud kulude põhjal. Muu ostetud immateriaalne vara kajastatakse soetusmaksumuses, vähendatuna akumulunud kulumi ja vara väärtuse vähenemisest tulenevate kahjumite võrra.

Hilisemad väljaminekud

Hilisemad väljaminekud kapitaliseeritakse vaid juhul, kui need suurendavad vastavast varast saadavat tulevast majanduslikku kasu. Kõik teised väljaminekud kajastatakse tekkepõhiselt perioodikulus.

Amortisatsioon

Amortisatsiooni arvestatakse lineaarselt iga immateriaalse varaobjekti kohta vastavalt selle kasulikule elueale määraga 4-20% aastas.

Varade väärtuse langus*Finantsvara*

Igal bilansipäeval hindab Ettevõtte, kas eksisteerib objektiivseid tõendeid finantsvara väärtuse languse kohta. Finantsvara väärtus loetakse langenuks juhul, kui esineb objektiivseid tõendeid ühest või enamast sündmusest, mis on negatiivselt mõjutanud varast saadavaid rahavoogusid.

Korrigeeritud soetusmaksumuses kajastatud nõuete kaetav väärtus arvutatakse tulevaste rahavoogude nüüdisväärtusena kasutades varaga seotud algset efektiivset intressimäära. Lühiajalisi nõudeid ei diskonteerita.

Kõik vara väärtuse langusest tekkinud kahjumid kajastatakse koondkasumiaruandes. Kui kahjum vara väärtuse langusest väheneb ja seda vähenemist saab objektiivselt seostada sündmusega, mis toimub pärast väärtuse languse kajastamist, siis eelnevalt kajastatud väärtuse langusest tulenenud kahjum tühistatakse. Korrigeeritud soetusmaksumuses kajastatud finantsvarade väärtuse langusest tekkinud kahjumi vähenemine kajastatakse koondkasumiaruandes.

Mittefinantsvara

Igal bilansipäeval hindab Ettevõtte kriitiliselt, kas on märke, mis võiksid viidata mittefinantsvarade väärtuse langusele. Kui ilmneb märke varade väärtuse võimalikust vähenemisest, viiakse läbi vara kaetava väärtuse test. Firmaväärtuse, määramata kasuliku elueaga või veel kasutusse võtmata immateriaalsete varade puhul hinnatakse kaetavat väärtust igal bilansipäeval.

Vara kaetav väärtus on kas selle vara või raha teeniva üksuse õiglane väärtus, millest on maha arvatud müügikulud või kasutusväärtus olenevalt sellest, kumb neist on suurem. Kasutusväärtuse hindamisel diskonteeritakse hinnangulisi tulevasi rahavooge diskontomääraga, mis väljendab hetke turuväärtuse suundumusi ja varaga seotud spetsiifilisi riske. Vara väärtuse languse testimiseks grupeeritakse varad kõige väiksemasse võimalikku varade gruppi, mille pidevast kasutamisest on võimalik rahavoogusid eristada ning mis on olulises osas sõltumatud teistest varadest või varade gruppidest saadavatest rahavoogudest.

Vara väärtuse langus kajastatakse kahjumina, kui vara või selle raha genereeriva üksuse bilansiline väärtus ületab selle hinnangulist kaetavat väärtust. Raha teeniva üksuse väärtuse langusest tekkinud kahjum jaotatakse selliselt, et esiteks vähendatakse üksusele (üksuste rühmale) jaotatud firmaväärtuse bilansilist maksumust ning seejärel hinnatakse proportsionaalselt alla kõik kõnealusesse üksusesse (üksuste rühma) kuuluvad varad. Vara väärtuse langusest tekkinud kahjumid kajastatakse kasumiaruandes.

Firmaväärtuse allahindlust ei tühistata. Teiste varade kaetavat väärtust suurendatakse juhul, kui on viiteid, et vara väärtus on tõusnud ja kaetava väärtuse

arvutamisel kasutatud hinnangud muutuvad. Kui väärtuse testi tulemusel selgub, et vara kaetav väärtus on tõusnud üle bilansilise jääkmaksumuse, tühistatakse varasem allahindlus ning suurendatakse bilansilist jääkmaksumust. Ülempiiriks on vara bilansiline jääkmaksumus, mis oleks kujunenud arvestades vahepealsetel aastatel normaalset amortisatsiooni.

Finantskohustused

Kõik finantskohustused (võlad hankijatele, võetud laenud, viitvõlad, muud võlakohustused) võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, milleks on finantskohustuse eest saadud tasu õiglane väärtus. Edasine kajastamine toimub korrigeeritud soetusmaksumuses, kasutades efektiivset intressimäära. Tehingukulud võetakse arvesse efektiivse intressimäära arvutamisel ning kantakse kuludesse finantskohustuse eluea jooksul. Finantskohustustega kaasnevad kulutused (sh intressikulud) kajastatakse tekkepõhiselt perioodikuluna. Ettevõtte ei ole laenukulutusi kuni aruandeperioodi lõpuni kapitaliseerinud.

Finantskohustuse kajastamine lõpetatakse siis, kui kohustus on tasutud, tühistatud või aegunud.

Eraldised ja tingimuslikud kohustused

Finantsseisundi aruandes kajastatakse eraldisena enne aruandeperioodi lõppu toimunud kohustavast sündmusest tulenevaid kohustusi, millel on kas seaduslik või lepinguline alus või mis tulenevad ettevõtte senisest tegevuspraktikast, mis nõuavad varast loobumist, mille realiseerumine on tõenäoline (on rohkem tõenäoline kui mitte, et vahendite väljavool on vajalik kohustuse rahuldamiseks) ja mille maksumust on võimalik usaldusväärselt mõõta, kuid mille realiseerimise aeg või summa ei ole täpselt teada. Eraldiste kajastamisel finantsseisundi aruandes lähtutakse juhtkonna hinnangust eraldiste täitmiseks tõenäoliselt vajamineva summa ning eraldise realiseerumise aja kohta. Eraldis kajastatakse finantsseisundi aruandes summas, mis on juhtkonna hinnangu kohaselt aruandeperioodi lõpu seisuga vajalik eraldisega seotud kohustuse rahuldamiseks või üleandmiseks kolmandale osapoolle. Eraldiste kulu ja eraldiste finantsseisundi aruandes kajastatud maksumuse muutuste kulu kajastatakse aruandeperioodi kuludes. Eraldise ei moodustata tulevaste perioodide kahjumite katmiseks.

Juhul kui eraldis realiseerub tõenäoliselt hiljem kui 12 kuu jooksul pärast aruandeperioodi lõppu, kajastatakse seda diskonteeritud väärtuses (eraldisega seotud väljamaksete nüüdisväärtuse summas), välja arvatud juhul, kui diskonteerimise mõju on ebaoluline.

Lubadused, garantiid ja muud kohustused, mille realiseerumine on vähetõenäoline või millega kaasnevate kulutuste suurus ei ole võimalik piisava usaldusväärsusega hinnata, kuid mis teatud tingimustel võivad tulevikus muutuda kohustusteks, on avalikustatud aastaaruande lisades tingimuslike kohustustena.

Rendiarvestus

Kapitalirendiks loetakse rendisuhet, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule. Ülejäänud rendilepinguid käsitletakse kasutusrendina.

Kapitalirendi puhul võetakse vara ja kohustus rentniku finantsseisundi aruandes arvele renditud vara õiglasel väärtuses või rendimaksete miinimumsumma nüüdisväärtuses juhul, kui see on madalam. Rendimaksud jaotatakse finantskuluks (intressikulu) ja kohustuse jääkväärtuse vähendamiseks. Finantskulud jaotatakse rendiperioodile arvestusega, et intressimäär on kogu aja kohustuse jääkväärtuse suhtes sama. Kapitalirendi tingimustel renditud varad amortiseeritakse nagu omandatud põhivaragi, kusjuures amortisatsiooniperioodiks on vara eeldatav kasulik tööiga või rendisuhte kehtivuse periood, olenevalt sellest, kumb on lühem.

Ettevõtte kasutusrentnikuna

Kasutusrendi maksed kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt kuluna.

Ettevõtte kasutusrendile-andjana

Kasutusrendi tingimustel väljarenditud vara kajastatakse finantsseisundi aruandes tavakorras, analoogselt muule ettevõtte finantsseisundi aruandes kajastatavale varale. Kasutusrendi maksed kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt koondkasumiaruande kirjel „muu äritulu”.

Tulud

Tulu kajastatakse saadud või saadaoleva tasu õiglasel väärtuses.

Tulu navigatsiooniteenuse osutamisest kajastatakse perioodil, mil teenuse osutamine õhusõiduki meeskonnale on lõppenud. Tulu teenuse osutamisest arvutatakse vastavalt avalikustatud hinnakirjas toodud põhimõtetele ja ühikuhindadele. Klientidele esitatakse arved reeglina üks kord kuus vastavalt osutatud teenuste mahule.

Tulu kaupade müügist kajastatakse siis, kui kõik olulised omandiga seotud riskid ja kasu saamise võimalused on läinud üle ostjale. Tulu teenuse osutamisest või kaupade müügist ei kajastata, kui ettevõtte ei ole kindel nõude laekumise või kulude hüvitamise tõenäosuses.

Müügituluna kajastatakse tasu osutatud teenuste ja müüdud kaupade eest, millest on maha arvatud hinnaalandused.

Intressitulu kajastatakse tekkepõhiselt efektiivse intressimäära alusel kasumiaruandes finantstulude koosseisus.

Tööjõukulud

Tööjõukulud kajastatakse kasumiaruandes hetkel, kui ettevõttel on töötajate ees tekkinud kohustus.

Tööjõukuludes kajastatakse töötajatele makstud palk koos sotsiaalmaksu (33%) ning töötuskindlustusmaksuga (0,8%) ning tehtud erisoodustused koos nendelt makstud tulumaksu (tulumaksumäär alates 1.01.2015 20/80, 2014.a oli 21/79) ja sotsiaalmaksuga.

Puhkusetasu kulu ning kohustuse suurus aruandeperioodi lõpus määratakse inventuuri käigus. Väljateenitud puhkusetasu kajastatakse kasumiaruandes tööjõukuludena ning võetakse finantsseisundi aruandes arvele lühiajalise kohustusena.

Ettevõtte tulumaks

Kehtiva tulumaksuseaduse kohaselt ei maksustata Eestis mitte ettevõtte kasumit, vaid dividende määraga 20/80 (kuni 31.12.2014 oli tulumaksumäär 21/79) netodividendina väljamakstud summast. Tulenevalt maksustamise kontseptsiooni eripärast ei oma mõiste „varade ja kohustuste maksubaas“ majanduslikku sisu ning edasilükkunud tulumaksukohustust ega tulumaksu vara ei saa tekkida.

Dividendidelt arvestatavat ettevõtte tulumaksu kajastatakse tulumaksukuluna ja -kohustusena dividendide väljakuulutamise perioodi kasumiaruandes.

Maksimaalne võimalik tulumaksukohustuse summa, mis võiks kaasneda dividendide väljamaksmisega, on ära toodud lisas 14.

Sihtfinantseerimine

Varade sihtfinantseerimist kajastatakse brutomeetodil. Sihtfinantseerimise abil soetatud vara võetakse finantsseisundi aruandes arvele tema soetusmaksumuses, varade soetamise toetuseks saadud sihtfinantseerimise summa kajastatakse finantsseisundi aruandes pikaajalise kohustusena kui tulevaste perioodide tulu sihtfinantseerimisest. Soetatud vara amortiseeritakse kulusse ja sihtfinantseerimise kohustus tulusse soetatud vara kasuliku eluea jooksul.

Tegevuskulude sihtfinantseerimisest saadud tulu kajastatakse kasumiaruandes proportsionaalselt sellega seonduvate kuludega. Tulu kajastamisel rakendatakse brutomeetodit, st. saadud toetusi ja kompenseeritavat kulu kajastatakse kasumiaruandes eraldi ridadel. Sihtfinantseerimist ei kajastata tuluna enne, kui eksisteerib piisav kindlus, et ettevõtte vastab sihtfinantseerimisega seotud tingimustele ja sihtfinantseerimine leiab aset.

Rahavood

Rahavoogude aruanne koostatakse otsesel meetodil.

Raha ja selle ekvivalentidena käsitletakse rahavoogude aruandes finantsseisundi aruande kirjel „raha ja raha ekvivalendid“ kajastatud varasid.

Laekumised ostjatelt ning väljamaksed tarnijatele kajastatakse nii äritegevuse kui investeerimistegevuse rahavoogudes brutosummana, s.t. koos käibemaksuga.

Lühiajalistelt rahapaigutustelt saadud tulem kajastatakse investeerimistegevuse rahavoona. Laenu kasutamise eest tasutud intressimaksud kajastatakse finantseerimistegevuse rahavoona.

Seotud osapooled

Ettevõtte käsitleb seotud osapooltena isikuid, kellel on kontroll teise osapoole üle või kes omavad olulist mõju teise osapoole äriliste otsustele. Seotud osapooled on ettevõtte nõukogu ja juhatuse liikmed ning nende isikute lähedased. Seotud osapoolteks loetakse ka ettevõtteid, kus eelnevalt nimetatud isikutel on oluline mõju. Esitatud andmed kajastavad tulusid, kulusid, varasid ja kohustusi nii aruandeperioodi kui ka võrdlusperioodi osas kõikide tehingute kohta seotud osapooltega.

Tulenevalt IAS 24 sätestatust on raamatupidamise aastaaruandes välja toodud tehingud riigi poolt kontrollitavate teiste institutsioonidega (vt lisa 17).

Sündmused pärast aruandeperioodi

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised varade ja kohustuste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmsid aruandeperioodi lõpu 31.12.2015 ja aruande koostamise kuupäeva vahemikul, kuid mis on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega. Sündmused pärast aruandeperioodi, mis ei oma mõju aruandeaasta kasumile ega seisuga 31.12.2015 varadele ja kohustustele, kuid mis oluliselt mõjutavad järgnevate perioodide tulemusi, on raamatupidamise aastaaruandes avalikustatud.

LISA 2. Raha ja raha ekvivalendid

	31.12.2015	31.12.2014	Alusvaluuta
Swedbank	3 454 533	1 880 044	EUR
Nordea Panga Eesti Filiaal	2 792 363	2 551 444	EUR
SEB Pank	949 220	368 008	EUR
Kassa	107	1 356	EUR
Kokku	7 196 223	4 800 852	

2015. aasta lõpu seisuga oli kommertspankades hoiuseid 7 196 115 eurot (2014: 4 799 496) ning nende tootlused olid kuni 0,1% (2014: <0,1%) p.a.

LISA 3. Finantsvarade ja -kohustuste õiglase väärtuse hierarhia tasemed vastavalt IFRS 13-le

Ettevõtte ei ole sõlminud ühtegi tuletisinstrumentide lepingut.

Finantsvarade ja -kohustuste õiglase väärtuse hierarhiad vastavalt IFRS 13-le	Lisa	31.12.2015 Tase 3	31.12.2014 Tase 3
Raha ja raha ekvivalendid	2	7 196 223	4 800 852
Nõuded ostjate vastu	4	2 348 851	1 970 885
Võlakohustused	7	6 158 132	6 993 180
Võlad töövõtjatele	8	2 165 442	1 958 338
Muud lühiajalised kohustused	9	1 813 051	1 856 166

Ettevõttel puuduvad õiglases väärtuses mõõdetavad varad ja kohustused ja samuti ei esitata täiendavat infot varade ja kohustuste õiglase väärtuse kohta, kuna need ei erine juhtkonna hinnangul oluliselt nende finantsseisundi aruandes kajastatud väärtustest.

LISA 4. Nõuded ostjate vastu

	31.12.2015	31.12.2014
Ostjatelt laekumata arved	2 449 789	1 981 626
<i>s.h. seotud osapooltelt laekumata arved</i>	<i>145 666</i>	<i>72 302</i>
Ebatõenäoliselt laekuvad arved	-100 938	-10 741
Nõuded ostjate vastu	2 348 851	1 970 885

Kõik nõuded ostjate vastu on eurodes, kõikide kajastatud arvete maksetähtaeg saabus jaanuaris 2015. a. Krediidiriski madala taseme tagab õigusaktides ettevõttele antud õigus mitte osutada navigatsiooniteenust klientidele, kes on tarbitud teenuste eest võlgu.

Nõuetest on tähtjaks tasumata 371 594 eurot (31.12.2014: 373 729 eurot), millest rohkem kui ühe kuu maksetähtaja ületanud nõuded moodustavad 20 596 eurot (31.12.2014: 11 081 eurot).

Varem ebatõenäoliselt laekuvaks hinnatud nõuetest laekus 2015. a 2 931 eurot (2014: 2 183 eurot). Aruandeaastal kanti ebatõenäoliselt laekuvaks nõudeid 180 458 euro (2014: 10 981 euro) ulatuses, mis kõik olid enam kui 1 kuu aegunud. Lootusetuks tunnistati ja kanti finantsseisundi aruandest välja nõudeid 87 330 euro (2014: 4 824 euro) ulatuses (täiendav info krediidiriski osas vt lisa 18).

LISA 5. Muud nõuded ja ettemaksed

	31.12.2015	31.12.2014
Maksude ettemaksed	58 268	73 932
Kasutusrendi ettemaksed	27 705	43 326
Hoolduskulude ettemaksed	0	25 667
Muud ettemaksed ja nõuded	218 796	172 259
Kokku	304 769	315 184

LISA 6. Põhivara

Materiaalne põhivara

	Maa, hooned, ehitised ja nende tehno- süsteemid	Masinad ja seadmed	Muu materiaalne põhivara	Lõpetamata investeeringud, ettemaksud	Kokku
Jääkmaksumus					
31.12.2013	4 222 392	11 956 532	63 119	1 163 037	17 405 080
Soetamine	0	167 647	0	3 233 474	3 401 121
Ümberklassifitseerimine	0	276 171	8 499	-284 670	0
Ümberklassifitseerimine kuluks	0	0	0	-14 250	-14 250
Müük ja mahakandmine	0	-3 616	0	0	-3 616
Arvestatud kulum	-143 523	-1 693 245	-30 185	0	-1 866 953
Jääkmaksumus					
31.12.2014	4 078 869	10 703 489	41 433	4 097 591	18 921 382
Soetamine	0	39 000	36 263	4 014 088	4 089 351
Ümberklassifitseerimine	0	4 005 263	76 060	-4 081 323	0
Ümberklassifitseerimine kuluks	0	0	0	-96 052	-96 052
Müük ja mahakandmine	0	0	0	0	0
Arvestatud kulum	-141 853	-1 761 531	-30 036	0	-1 933 420
Jääkmaksumus					
31.12.2015	3 937 016	12 986 221	123 720	3 934 304	20 981 261
Seisuga 31.12.2014					
Soetusmaksumus	6 316 861	22 895 616	410 909	4 097 591	33 720 976
Akumuleeritud kulum ja väärtuse langus	-2 237 992	-12 192 127	-369 475	0	-14 799 594
Seisuga 31.12.2015					
Soetusmaksumus	6 316 861	26 227 036	503 995	3 934 304	36 982 196
Akumuleeritud kulum ja väärtuse langus	-2 379 845	-13 240 815	-380 274	0	-16 000 934

Finantsseisundi aruandes kajastuvad 100%-liselt amortiseeritud kuid kasutuses olev põhivara "maa, hooned, ehitised ja nende tehnosüsteemid" kirjel 410 007 euro (2014: 340 394 euro) ulatuses, "muu materiaalne põhivara" kirjel 321 323 euro (2014: 293 863 euro) ulatuses ja kirjel "masinad ja seadmed" 3 743 447 euro (2014: 3 761 256 euro) ulatuses.

Aruandeaasta lõpul lõpetamata investeeringutena kajastatud summadest olulise osa moodustavad uue seiresüsteemi maksumus 1,6 miljoni euro ning lennujuhtimissüsteemi seni kasutuselevõtmata täiendused 1,4 miljoni euro ulatuses.

Immateriaalne põhivara

	Tarkvara	Lõpetamata investering	Kokku
Jääkmaksumus 31.12.2013	238 213	3 275	241 488
Soetamine	2 360	10 280	12 640
Ümberklassifitseerimine	13 555	-13 555	0
Arvestatud kulum	-55 281	0	-55 281
Jääkmaksumus 31.12.2014	198 847	0	198 847
Soetamine	14 850	91 132	105 982
Ümberklassifitseerimine	0	0	0
Arvestatud kulum	-57 043	0	-57 043
Jääkmaksumus 31.12.2015	156 654	91 132	247 785
Seisuga 31.12.2014			
Soetusmaksumus	555 645	0	555 645
Akumuleeritud kulum	-356 797	0	-356 797
Seisuga 31.12.2015			
Soetusmaksumus	570 495	91 132	661 627
Akumuleeritud kulum	-413 842	0	-413 842

Arvestatud kulum on koondkasumiaruandes kajastatud real „põhivara kulum“. Aruandeperioodi lõpu päeva seisuga on ettevõttel sõlminud materiaalse põhivara soetamiseks lepinguid 2 771 669 euro ja immateriaalse põhivara soetamiseks 520 010 euro ulatuses (31.12.2014: vastavalt 6 770 718 eurot ja 13 400 eurot), millest arved on esitatud kokku 1 628 172 euro (31.12.2014: 3 214 621 euro) ulatuses.

Materiaalse põhivara eest on seisuga 31.12.2015 võlg tarnijate ees 290 145 eurot, mis sisaldab käibemaksu 2 567 eurot (31.12.2014: 391 497 eurot) (vt lisa 9). Immateriaalse põhivara eest on võlgnevus seisuga 31.12.2015 73 667 eurot (31.12.2014: 0 eurot), mis sisaldab käibemaksu 750 eurot.

Lõpetamata investeeringutest immateriaalse põhivarana enamuse moodustab automatiseeritud protseduuride ja kaartide süsteemi eest tasutud 69 167 eurot.

LISA 7. Võlakohustused

Võlausaldaja	Võla-kohustuse jääk kokku	pikaajaline osa	lühiajaline osa	Intressimäär	Võlgnevuse lõpliku kustutamise tähtaeg
Seisuga 31.12.2014					
Swedbank AS	6 983 974	6 150 026	833 949	3,65%	18.05.2022
Viitintress	9 205		9 205		
Kokku	6 993 180	6 150 026	843 154		
Seisuga 31.12.2015					
Swedbank AS	6 150 026	5 285 313	864 713	3,65%	18.05.2022
Viitintress	8 106		8 106		
Kokku	6 158 132	5 285 313	872 819		

Finantsseisundi aruandes on pikaajaliste laenukohustustena näidatud Swedbank AS-ilt 2010. aastal investeringute finantseerimiseks sõlmitud laenulepingu alusel kasutusse võetud laenu pikaajaline osa (vt ka lisa 3). Laenulepingu kohaselt võttis ettevõtte viimased 3 000 000 eurot laenu raha kasutusse 2012. aasta esimesel poolel. Laenulepingu tagatiseks seati ettevõttele kuuluvale kinnistule hüpoteek laenuandja kasuks 639 116 euro ulatuses. Laenu fikseeritud intressimääraga ning tagasimaksed algasid 2012. aastal. Laenu kajastamisel on lähtutud juhtkonna hinnangust, et nominaalne ja efektiivne intressimäär ei erine oluliselt. 2015. aasta laenuintressist 243 283 eurot (2014: 273 574 eurot) on kõik kajastatud kasumiaruandes finantskuluna.

LISA 8. Võlad töövõtjatele

Materiaalselt fikseeritava kohustuse liik		Algjäak	Moodustamine	Ümberklassifitseeritud, ümberhinnatud	Kasutamine	Lõppjäak
Väljamaksmata puhkusekohustus ja lahkumishüvitised	2015	552 188	1 011 194	0	-978 448	584 935
	2014	474 295	926 038	0	-848 144	552 188
Väljamaksmata preemiaeraldise lühiajaline osa	2015	897 067	1 074 414	-43 712	-897 048	1 030 721
	2014	757 384	976 283	-75 127	-761 472	897 067
Väljamaksmata preemiaeraldise pikaajaline osa	2015	509 083	450 973	-33 554	-376 715	549 786
	2014	439 106	420 750	-31 319	-319 454	509 083
Kokku 31.12.2015		1 958 338	2 536 581	-77 266	-2 252 211	2 165 442
Kokku 31.12.2014		1 670 785	2 323 070	-106 446	-1 929 071	1 958 338

Puhkusekohustusena on näidatud välja teenitud kuid kasutamata puhkusepäevade eest makstav puhkusetasu koos selle pealt makstava 33%-lise sotsiaalmaksu ja 0,8%-lise töötuskindlustusmaksuga.

Ettevõtte häid tulemusi ning eelnevate aastate praktikat arvestades on moodustatud eraldi personalile aastapreemia määramiseks, mis makstakse välja kolme aasta jooksul peale iga-aastase aastaaruande kinnitamist üldkoosoleku poolt. Üldkoosolekul on kohustus aastaaruande kinnitada hiljemalt 4 kuu jooksul peale aruandeaasta lõppu. Eraldise hulka on arvestatud ka kaasnevate maksude kulu ning pikaajaliste kohustuste ümberhindluse summa. Kulu sisaldub tööjõukuludes (vt ka lisa 12).

Puhkusekohustuse väljamaksed toimuvad töötajate puhkusele minekul.

LISA 9. Muud lühiajalised kohustused

	31.12.2015	31.12.2014
Tarnijatele tasumata arved	953 784	928 521
Maksuvõlad	342 443	379 069
<i>Sotsiaalmaks</i>	203 180	220 150
<i>Üksikisiku tulumaks</i>	108 611	105 457
<i>Töötuskindlustusmaks</i>	13 569	15 802
<i>Kogumispension</i>	11 126	10 211
<i>Erisoodustuse tulumaks</i>	5 957	27 449
Viitintress	8 106	9 205
Muud lühiajalised kohustused	508 718	539 371
Kokku	1 813 051	1 856 166

Maksetähtaega ületanud lühiajalisi võlgnevusi aruandeperioodi lõpu seisuga ei ole. Maksetähtaeg saabub kohustustel jaanuaris-veebruaries 2016. a (31.12.2014 näidatud kohustustel jaanuaris-veebruaries 2015. a). Tarnijatele tasumata arvete hulgas sisaldub põhivara soetuste eest võlgnevusi summas 363 812 eurot, sh käibemaksu 3 317 eurot (31.12.2014 vastavalt: 391 497 eurot ja 14 764 eurot, vt lisa 6).

LISA 10. Omakapital

Aktsiakapital

Aktsiate arv 31.12.2015 oli 511 294 (31.12.2014: 511 294), aktsiate keskmiseks arvaks kujunes aruandeaastal 511 294 (2014: 511 294). Aktsiate emissiooni ega fondiemissiooni aruandeaastal ei toimunud. Aktsia nimiväärtuseks on 10 eurot. Kõik aktsiad kuuluvad Eesti Vabariigile.

Aktsiaseltsi miinimumaktsiakapital on 5 112 940 eurot ja maksimumaktsiakapitaliks 20 451 760 eurot. Iga lihtaktsia annab omanikule õiguse saada dividende ja ühe hääle üldkoosolekul.

Kohustuslik reservkapital

Kohustuslik reservkapital peab vastavalt Äriseadustikule ja ettevõtte põhikirjale moodustama 10% aktsiakapitalist. Eraldised kohustuslikku reservkapitali suurendamiseks tehakse puhaskasumist aktsionäride üldkoosoleku otsuse alusel. Kohustuslikku reservkapitali võib kasutada võimaliku kahjumi katmiseks ja aktsiakapitali suurendamiseks. Kohustuslikku reservkapitali ei tohi välja maksta dividendidena.

Aruandeaastal püsis reservkapitali suurus muutumatuna 511 294 euro tasemel (samuti ka aastal 2014), mis on reservkapitali põhikirjaga ja õigusaktidega nõutav suurus.

Dividendid

	2015	2014
Aruandeaastal väljakuulutatud	5 315 000	4 183 769
Aruandeaastal makstud	5 315 000	4 183 769
Makstud dividendid ühe aktsia kohta	10,40	8,18

LISA 11. Müügitulu põhitegevusest

Müügitulu riikide lõikes kliendi asukohamaa järgi

Riik	2015	2014
Soome	3 376 869	2 456 750
Hiina	3 012 273	2 096 106
Venemaa	2 379 846	2 275 059
Saksamaa	2 227 816	1 973 167
Suurbritannia	1 673 094	1 236 727
Araabia Ühendemiraadid	1 322 236	709 787
Eesti	1 227 467	1 249 070
Holland	1 192 995	960 647
Jaapan	1 164 702	697 014
Korea	1 145 873	906 162
Prantsusmaa	1 127 978	875 604
Hong-Kong	1 053 781	668 767
Läti	809 252	600 687
Rootsi	672 085	592 500
Katar	670 961	301 529
Ülejäänud riigid	3 770 174	2 793 602
Kokku	26 827 404	20 393 176

Müügitulu teenuste lõikes

Teenuse liik	2015	2014
Navigatsiooniteenus (EMTAK 52239)	26 769 476	20 336 997
<i>marsruudi navigatsiooniteenus</i>	25 367 741	18 930 115
<i>terminali navigatsiooniteenus</i>	1 401 735	1 406 882
Konsultatsiooniteenus (EMTAK 52239)	57 928	56 179
Kokku	26 827 404	20 393 176

Soodustusi tehti navigatsiooniteenuse osutamisel kokku 8 211 euro ulatuses (2014: 8 835), sh kinnitatud sooduskava alusel terminali navigatsiooniteenusele õppelendude korral 6 364 euro ulatuses (2014: 5 922).

LISA 12. Tööjõukulud

	2015	2014
Palgakulu	7 195 786	6 687 872
Sotsiaalmaks ja töötuskindlustusmaks	2 428 707	2 268 107
Erisoodustused koos maksudega	180 072	241 409
Kokku*	9 804 565	9 197 388

Sh. kajastuvad tööjõukuludes preemiaeraldise ja kaasnevate kohustuste pikaajalise osa ümberhindlus seoses raha ajaväärtuse arvestamisega -33 554 eurot (2014: -31 319 eurot, vt lisa 8). Ümberhindlusel kasutati juhatuse hinnanguna diskontomäärana 6% p.a.

Töötajate keskmine arv aruandeaastal oli 186,8 (2014: 173,2).

LISA 13. Muud tegevuskulud

	2015	2014
Seadmete hooldekulud	772 834	613 374
Koolituskulud	470 167	157 211
Lähetuskulud	339 108	282 273
Rendikulud	277 087	115 480
Kindlustuskulud*	236 263	236 209
Teenused	233 694	177 436
Meteoinformatsioon	226 583	208 564
Kaubad, materjalid, energia	221 899	219 268
Seadmete ekspluatatsioonikulud	118 897	185 014
Kommunikatsioonikulud	114 219	120 467
Julgestuskulud	112 432	103 697
Hoonete, ruumide, rajatiste korrashoid	86 120	84 106
Muud	489 223	522 179
Kokku	3 698 526	3 025 278

Kindlustuskuludest 95% (2014: 95%) moodustab 650 000 000 euro (2014: 500 000 000 euro) suuruse limiidiga vastutuskindlustuse lepingu eest makstud kindlustuspreemia.

LISA 14. Tulumaks

	2015	2014
Aruandeaastal makstud dividendid	5 315 000	4 183 769
Tulumaksumäär	20/80	21/79
Dividendide tulumaksu kulu	1 328 750	1 112 141

Ettevõtte kogu jaotamata kasum seisuga 31.12.2015 moodustas 15 326 136 eurot (31.12.2014: 9 784 437 eurot). Maksimaalne võimalik tulumaksukohustuse summa, mis võib kaasneda kogu jaotamata kasumi väljamaksmisel dividendidena, on 3 065 227 eurot, seega netodividendidena oleks võimalik välja maksta 12 260 909 eurot. Eelmisel aastal olid vastavad näitajad 1 956 887 eurot ning 7 827 550 eurot. Maksimaalse võimaliku tulumaksukohustuse arvestamisel on lähtutud eeldusest, et jaotatavate netodividendide ja 2016. aasta kasumiaruandes kajastatava dividendide tulumaksu kulu summa ei või ületada jaotuskõlblikku kasumit seisuga 31.12.2015.

Juhatuse poolt tehtud kasumi jaotamise ettepanek on kanda kogu 2015. aasta kasum eelmiste perioodide jaotamata kasumisse ning maksta eelnevate perioodide jaotamata kasumist dividende 9 110 000 eurot, millega kaasneb tulumaksukohustus summas 2 277 500 eurot. Otsuse kasumi jaotamise kohta teeb aktsionäride üldkoosolek, mistõttu seda ei ole kajastatud majandusaasta 2015 aruandes kohustusena.

LISA 15. Sihtfinantseerimine

Varade sihtfinantseerimisena oli 2015. a majandusaasta alguseks laekunud Euroopa Liidu TEN-T abiraha programmi 2009-EU-40005-E "Green and Predictable Flights" investeringute katteks 500 278 eurot. 2015 majandusaastal laekumist ei olnud. Abiraha programmi osana võeti 2012. aastal investeringuna kasutusse abikõlbliku osana 2 715 898 eurot, millest abirahaga kaetav osa moodustas 524 983 eurot. Varade sihtfinantseerimise kohustust on 2015. a vähendatud 61 169 euro võrra, mis kajastub muudes ärituludes (2014. a 61 169 eurot, 2013.a. 61 169 eurot, 2012. a 112 464 ja 2011.a. 29 700 eurot).

NORACON SESAR projekti raames on Lennuliiklusteeninduse AS poolt kajastatud abikõlblike kuludena 2015. aastal 137 672 eurot (2014. a: 160 996 eurot), millest kuulub vastavalt abi tingimustele hüvitamisele 68 836 eurot (2014. a: 80 413 eurot) ning see summa on kajastatud aruandeaastal muu ärituluna. 2015. aastal laekus 55 598 eurot 2013. aasta kuludena ja nõudena kajastatud summade katteks.

2013. a lõpus võttis Euroopa Komisjon vastu otsuse toetada varade sihtfinantseerimisena IDPI TEN-T programmi 2012-EU-40004-P raames Lennuliiklusteeninduse AS 336 000 euroga, millest 2014.a. laekus 166 979 eurot, 2015 majandusaastal laekumisi ei olnud.

Abiprojektide (SHERPA ja NEWBRIDGE) raames laekus 2014. a tegevuskulude sihtfinantseerimise katteks 13 770 eurot, mis ei kajastunud 2014. a tuluna, 2015 majandusaastal laekumisi ei olnud. Tööd IDSG projekti osas on 2014. majandusaastal lõpetatud, otsus kulude hüvitamise määra kohta selgub 2016. aastal või hiljem.

Sihtfinantseerimisena saadud summad kajastuvad kasumiaruandes muude ärituludena, rahavoogude aruandes muude finantseerimistehingutena ning finantsseisundi aruandes muude lühiajaliste varadena ja kohustustena.

LISA 16. Rent

Ettevõtte rentnikuna

Ettevõttel on kasutusrendi lepingud sõlmitud 12 transpordivahendi kasutamiseks. Vastavalt lepingute majanduslikule sisule on Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsis sõlmitud kõik sõidukite rendilepingud kajastatud kasutusrendina. Rendilepingute pikkuseks on 3-4 aastat. Ettevõttel puudub kohustus sõidukid rendiperioodi lõppedes välja osta. Kuigi ettevõttel on lepingujärgne õigus sõiduk rendiperioodil välja osta, ei

ole seda praktiseeritud ning juhatuse ei näe seda ette ka olemasolevate lepingute lõppemise korral. Rendimakseid transportvahendite kasutamiseks tasuti aruandeperioodil 87 104 euro (2014: 82 073 euro) ulatuses.

Kuna kasutusrendil olevate sõidukite arv püsib stabiilsena ka tulevikus, siis püsivad samas suurusjärgus ka järgnevate aastate rendimaksud. Rendikulu olemasolevate lepingute põhjal on kokku 127 949 eurot, sellest 2016. aastal 62 096 eurot ning aastatel 2017-2018 65 852 eurot.

Ettevõtte rendileandjana

Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts on kasutusrendile andnud varasid alljärgnevalt:

Põhivara liik	Soetusmaksumus	Akumuleeritud kulum		Aruandeperioodi kulum	Jääkväärtus 31.12.15	Kasutusrendi tulu	
		sh.				2015	2014
		31.12.2015	allahindlus				
Masinad ja seadmed	271 170	271 170	157 973	0	0	2 556	2 563

Kehtivate rendilepingutel on erinevad lõpptähtajad ning nad on lühikese etteteatamisperioodiga katkestatavad.

Ettevõtte on turuhindadega kasutusrendile andnud oma tegevuses kasutatavaid põhivarade osasid (fiiberoptilised kiud, ruumid, kaablikanalisatsioonitoru jne), mille kulumit ei eristata põhitegevuses kasutatava põhivara kulumist. Rentimisest on ettevõtte saanud renditulu lisaks ülaltoodud tabelis näidatule 8 194 eurot (2014:7 731 eurot).

Juhatus hinnangul püsivad renditulud järgmistel aastatel samas suurusjärgus.

LISA 17. Tehingud seotud osapooltega

Ettevõtte aruande koostamisel on loetud seotud osapoolteks juhatuse ja nõukogu liikmed ning muud ettevõtted, kelle üle nimetatud isikutel on oluline mõju. Samuti on loetud seotud osapoolteks kõik üksused, kus riigil on valitsev mõju.

Tehingud seotud osapooltega ning varade ja kohustuste saldod 31.12.2015 ning 31.12.2014 on järgmised:

Seotud osapool	Aasta	Saldo aasta lõpul		Äritulud	Ärikulud
		Nõuded	Kohustused		
Üksused, kus riigil on valitsev mõju	2015	145 666	45 574	1 983 560	562 492
	2014	72 490	46 386	1 003 848	508 715

Äritulud seotud osapooltele sisaldab peamiselt osutatud aeronavigatsiooniteenuseid, sh AS Estonian Airile osutatud aeronavigatsiooniteenuseid summas 797 543 euro ehk 40% ulatuses (2014: 762 417 eurot ehk 76%). AS Tallinna Lennujaam osutatud aeronavigatsiooniteenuseid summas 140 888 eurot (2014: 129 415 eurot).

Ärikuludest moodustasid 198 846 eurot ehk 35% ostetud meteoteenused Keskkonnaagentuurilt. (2014. a Keskkonnaagentuurilt 180 834 eurot ehk 36%), Eesti Energia AS-lt ostetud elektrienergiat 93 738 euro ning AS Tallinna Lennujaamalt ostetud elektrienergiat 79 983 euro eest, kokku 173 721 euro eest ehk 31% ärikuludest (2014: Eesti Energia AS 96 833 eurot ja AS Tallinna Lennujaam 87 605 eurot ehk 34%).

Saldod Maksu- ja Tolliametiga maksude osas on näidatud lisades 5 ja 9.

Kõik tehingud seotud osapooltega on sooritatud turutingimustel. Seoses AS Estonian Air pankroti väljakuulutamisega kanti nimetatud kliendi debitoorne võlgnevus ebatöenäoliselt laekuvate arvete hulka summas 91 148 eurot.

Aruandeaastal arvestati juhatuse liikmetele juhatuse liikme tasuna ja palgana 268 591 eurot (2014, mil juhatus oli kaheliikmeline: 155 331 eurot). Nõukogu ja auditikomitee liikmetele arvestati aasta jooksul nõukogu liikme tasudena ning nõukogu juurde moodustatud auditikomitees osalemise eest kokku 28 657 eurot (2014: 28 999 eurot).

Vastavalt 2014. a lõpus jõustunud juhatuse liikmetega sõlmitud lepingutele on ettevõttel kohustus maksta kompensatsiooni sõltuvalt lepingu lõpetamise alustest kuni kolme kuu teenistustasu ulatuses. Kuna selle kohustuse realiseerumine ei ole tõenäoline, pole seda kajastatud.

LISA 18. Finantsriskide juhtimine

Ettevõtte on defineerinud ennast finantsriske maandavaks ettevõtteks. Seetõttu on finantsriskide juhtimiseks välja töötatud finantsriskide juhtimise kord, mis reguleerib järgmiste ettevõtte majandustegevusega seotud finantsriskide juhtimist: likviidsusrisk, krediidirisk, valuutarisk ja intressirisk. Riskijuhtimises ei ole võrreldes eelmiste perioodidega olulisi muutusi toimunud. Kapitali juhtimisel arvestatakse Vabariigi Valitsuse määrusi, millega iga-aastaselt määratakse kindlaks omanikule kantavate dividendide määr või summa.

Ettevõtte finantsriskide juhtimisel on tähtsaimad eesmärgid tähtsuse järjekorras:

- likviidsus;
- kapitali säilimine;
- tulu teenimine.

Tuletisinstrumente tohib kasutada ainult riskide maandamiseks.

Likviidsusrisk

Ettevõttel peab olema kolme tööpäeva jooksul rahana kasutatav vähemalt jooksva kuu kassa väljaminekute suurune summa, arvestamata ühekordseid tavalisest oluliselt suuremaid väljaminekuid. Lühiajaliste tähtajaliste investeeringute tegemisel peab olema tagatud likviidsus ka ühekordsete tavalisest oluliselt suuremate väljaminekute õigeaegseks tasumiseks.

Olemasolevate finantskohustuste lunastustähtajad järgnete aastate lõikes on järgmised:

Väljamakse periood	Summa
1-6 kuud	3 506 679
7-12 kuud	539 165
1-2 aastat	1 444 854
3-5 aastat	3 418 253
Üle 5 aasta (kuni 2022.a)	3 145 129

Kuna ettevõttel on seisuga 31.12.2015 lühiajalisi varasid 2,3 korda rohkem (31.12.2014 oli suhtarv 1,7) kui lühiajalisi kohustusi, ei pea ettevõtte juhtkond likviidsusriski oluliseks. Täiendavat informatsiooni maksetähtaegade osas on toodud lisades 7-9.

Krediidirisk

Ettevõtte kasutab krediidiriski juhtimiseks reitinguagentuuride Moody's ja Standard&Poor's reitinguid. Ettevõtte raha paigutamiseks erinevatesse võlainstrumentidesse on kehtestatud kindlad kriteeriumid emitendi valiku tegemiseks ja mahupiirangud (kogurisk ühe emitendi suhtes võib ulatuda maksimaalselt 60%-ni ettevõtte rahalistest vahenditest), samuti on määratletud lubatavad investeerimispiirkonnad (Eesti ja OECD liikmesriigid).

Ettevõtte krediidirisk sisaldab võimalikku kahju, mis tekib äripartnerite suutmatusest täita oma kohustusi. Aruandeperioodi lõpu seisuga ei olnud ettevõttel teada olulisi suuremaid riske seoses ostjatelt laekumata arvetega (välja arvatud summade osas, mis on kantud ebatõenäoliselt laekuvateks arveteks).

Krediidiriski madala taseme ostjatega arveldamisel tagab õigusaktides ettevõttele antud õigus mitte osutada navigatsiooniteenust klientidele, kes on tarbitud teenuse eest võlgu. Navigatsiooniteenus on oma iseloomult lennufirmadele nende äritegevuses eluliselt vajalik, kuna ilma teenust kasutamata ei ole võimalik lennata.

Kogu krediidiriski väljendav nõuete ja deposiitide summa on 9 849 735 eurot (2014: 7 085 565 eurot, vt. lisad 2-6).

Nõuded ostjate vastu klientide asukohariikide lõikes (brutosummas) jagunevad alljärgnevalt:

	31.12.2015	31.12.2014
Euroopa Liit (v.a. Eesti)	1 134 413	931 360
Muud riigid	1 138 349	952 876
Eesti	177 027	97 390
Nõuded ostjate vastu	2 449 789	1 981 626

Tururisk

Tururiski alla kuuluvad valuuta ja intressirisk.

Valuutarisk

Varadest ja kohustustest tulenevad valuutariskid tuleb maandada, kui avatud netopositsioon samas valuutas ületab 63,9 tuhat eurot. Ettevõttel ei olnud aruandeperioodi ja ka eelneva perioodi lõpu seisuga olulisi avatud välisvaluutaposisioone. Valuutariski vältimiseks toimub arvete väljastamine

müügitulu osas eurodes. Alates 01.01.2011, mil Eesti liitus eurotsooniga, on ettevõtte arvestusvaluutaks euro ning valuutarisk ei ole müügitulu osas enam oluline risk.

Intressirisk

Ettevõtte kohustused on fikseeritud intressimääraga. Varade intressirisk lühiajaliste rahapaigutuste osas on maandatud ettevõtte kavatsusega hoida soetatud finantsvarad nende lunastustähtajani. Intressiriski võtmine on lubatud investeerimisel rahaturufondidesse, millesse investeerimiseks on seatud mahulised piirangud.

Kapitali juhtimine

Ettevõtte haldab kapitalina kogu omakapitali. Ettevõtte peamiseks eesmärgiks kapitali juhtimisel on tagada ettevõtte jätkusuutlikkus. Otsused võõrkapitali kaasamise osas tehakse rahavoogude prognoosi alusel. Otsus dividendide maksmise kohta tehakse omaniku poolt võttes arvesse ettevõtte majandustulemusi, arenguplaane aga ka majanduskeskkonna arengut Eestis ja sihtturgudel. Kapitali haldamise eesmärgina võrreldakse tegelikku omakapitali tootlikkust eesmärgiks seatuga: nii 2015. kui ka 2014. aastal loeb ettevõtte juhatuse eesmärgid täidetuks.

Õiglane väärtus

Juhtkonna hinnangul ei erine ettevõtte finantsvarade ja -kohustuste õiglase väärtuse oluliselt nende finantsseisundi aruandes kajastatud väärtusest. Pikaajalise laenu korrigeeritud soetusmaksumus ja õiglase väärtus ei erine oluliselt, mida tõendavad indikatiivse uue laenupakkumise küsimisel saadud pakkumise andmed.

Juhatus ja nõukogu kinnitus majandusaasta aruandele

Juhatus on koostanud 2015. aasta tegevusaruande ja raamatupidamise aastaaruande. Nõukogu on juhatuse poolt koostatud majandusaasta aruande, mis koosneb tegevusaruandest ja raamatupidamise aastaaruandest, läbi vaadanud ja aktsionäride üldkoosolekule esitamiseks heaks kiitnud.

Käesolevaga kinnitame Lennuliiklusteeninduse AS 2015. majandusaasta aruandes esitatud andmete õigsust.

Tanel Rautits
Juhatus
esimees

21.03. 2016

Andres Uusma
Nõukogu
esimees

21.03. 2016

Mati Tarlap
Juhatus
liige

21.03. 2016

Urmas Klaas
Nõukogu
liige

31.03. 2016

Üllar Salumäe
Juhatus
liige

21.03. 2016

Margo Klaasmägi
Nõukogu
liige

13.04. 2016

Terje Lillo
Nõukogu
liige

13.04. 2016

Peep Peterson
Nõukogu
liige

19.04. 2016

Kaupo Raag
Nõukogu
liige

31.03. 2016

SÕLTUMATU VANDEAUDIITORI ARUANNE

Lennuliiklusteeninduse AS aktsionäridele

Oleme auditeerinud kaasnevat Lennuliiklusteeninduse AS raamatupidamise aastaaruannet, mis sisaldab bilanssi seisuga 31. detsember 2015 ning eeltoodud kuupäeval lõppenud majandusaasta kasumiaruannet, omakapitali muutuste aruannet ja rahavoogude aruannet, aastaaruande koostamisel kasutatud peamiste arvestuspõhimõtete kokkuvõtet ning muud selgitavat informatsiooni.

Juhtkonna kohustused raamatupidamise aastaaruande osas

Juhtkond vastutab raamatupidamise aastaaruande koostamise ning õiglase esitamise eest kooskõlas rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega, nagu need on vastu võetud Euroopa Liidu poolt ning sellise sisekontrollisüsteemi eest mida juhtkond peab vajalikuks, võimaldamaks raamatupidamise aastaaruande korrektset koostamist ja esitamist ilma pettustest või vigadest tulenevate oluliste väärkajastamisteta.

Vandeaudiitori kohustused

Meie kohustuseks on avaldada auditi põhjal arvamust raamatupidamise aastaaruande kohta. Viisime auditi läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimisstandarditega (Eesti). Need standardid nõuavad, et me oleme vastavuses eetikanõuetega ning et me planeerime ja viime auditi läbi omandamiseks põhjendatud kindlustunde selle kohta, et raamatupidamise aastaaruanne ei sisalda olulisi väärkajastamisi.

Audit hõlmab raamatupidamise aastaaruandes esitatud arvneitajate ja avalikustatud informatsiooni kohta auditi tõendusmaterjali kogumiseks vajalike protseduuride läbiviimist. Nende protseduuride hulk ja sisu sõltuvad vandeaudiitori otsustustest, sealhulgas hinnangust riskidele, et raamatupidamise aastaaruanne võib sisaldada pettustest või vigadest tulenevaid olulisi väärkajastamisi. Asjakohaste auditi protseduuride kavandamiseks võtab vandeaudiitor nende riskihinnangute tegemisel arvesse õige ja õiglase raamatupidamise aastaaruande koostamiseks ja esitamiseks juurutatud sisekontrollisüsteemi, kuid mitte selleks, et avaldada arvamust sisekontrolli tulemuslikkuse kohta. Audit hõlmab ka kasutatud arvestuspõhimõtete asjakohasuse, juhatuse poolt tehtud raamatupidamislike hinnangute põhjendatuse ja raamatupidamise aastaaruande üldise esitusaadi hindamist.

Usume, et kogutud auditi tõendusmaterjal on piisav ja asjakohane meie arvamus avaldamiseks.

Arvamus

Meie arvates kajastab kaasnev raamatupidamise aastaaruanne kõigis olulistest osades õiglaselt Lennuliiklusteeninduse AS finantsseisundit seisuga 31. detsember 2015 ning sellel kuupäeval lõppenud majandusaasta finantstulemust ja rahavoogusid kooskõlas rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega, nagu need on vastu võetud Euroopa Liidu poolt.

Tallinn, 21. märts 2016

Ivar Kiigemägi
Vandeaudiitori number 527
Ernst & Young Baltic AS
Audiitorettevõtja tegevusloa number 58

Tanel Paide
Vandeaudiitori number 603

Kasumi jaotamise ettepanek

Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsi 2015. majandusaasta puhaskasum on 10 856 699 eurot.

Võttes arvesse, et Riigivaraseaduse § 77 kohaselt kinnitab riigile kuuluva äriühingu makstava dividendisumma Vabariigi Valitsus ja lähtudes 2016 aasta riigieelarve seaduse koostamisel kasutatud oodatavast dividendiprognosist teeb juhatus üldkoosolekule ettepaneku jaotada Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsi vaba omakapital alljärgnevalt:

- kanda 2015. majandusaasta kasum 10 856 699 eurot eelmiste aastate jaotamata kasumiks;
- maksta eelmiste aastate jaotamata kasumi arvel dividendidena välja 9 110 000 eurot.

Makstes omanikule 9 110 000 eurot dividende tekib ettevõttel tulumaksu kohustus 2 277 500 euro ulatuses, mis kajastub 2016. majandusaasta kasumiaruandes.

Tanel Rautits
Juhatuse esimees

Mati Tarlap
Juhatuse liige

Üllar Salumäe
Juhatuse liige